

Selvitys samanaikaisten vaalien järjestämisen kehittämisestä

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2026:5

Selvitys samanaikaisten vaalien järjestämisen kehittämisestä

Jussi Westinen, Elina Kestilä-Kekkonen
Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Oikeusministeriö Helsinki 2026

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-488-6

ISSN pdf: 2490-0990

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Selvitys samanaikaisten vaalien järjestämisen kehittämisestä

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2026:5	Teema	Selvityksiä ja ohjeita
Julkaisija	Oikeusministeriö	
Tekijä/t	Jussi Westinen, Elina Kestilä-Kekkonen	
Yhteisötekijä	Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortio (FNES)	
Kieli	suomi	Sivumäärä 76

Tiivistelmä

Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortio on tehnyt riippumattomana selvitystyönä raportin, jossa tarkastellaan yleisesti samanaikaisiin vaaleihin liittyviä haasteita ja erityisesti vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleja. Ensimmäistä kertaa samanaikaisesti järjestetyt alue- ja kuntavaalit olivat huomattavalle osalle äänestäjistä vaikea hahmottaa. Selvitystä varten tehdyt kuntien vaaliviranomaisten haastattelut osoittavat, että tämä näkyi myös äänestyspaikoilla. Suurimmalla osalla äänestäjistä oli tieto kaksista eri vaaleista, mutta puutteellinen käsitys siitä, ketä ehdokasta on mahdollista äänestää ja millä numerolla sekä mikä äänestyslippu kuuluu mihinkin vaaliin.

Huomattavaksi tekijäksi ison hylättyjen äänten lukumäärän taustalla nostettiin myös yleinen protestimieliala hyvinvointialuejärjestelmää ja aluevaaleja kohtaan. Selvityksessä ehdotetaan muun muassa sitä, että oikeusministeriön äänioikeusilmoituskortissa äänestäjille käytäisiin kysymysten ja vastausten muodossa läpi yleisiä äänestämiseen ja äänestämistilanteeseen liittyviä väärinkäsityksiä. Lisäksi palkkaamalla lisää vaalivirkailijoita moni äänestäjä voisi saada helpommin apua äänestystilanteessa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös siihen, miten äänestäjien yhdenvertaisuus toteutuu, mikäli äänestyspaikkojen määrän vähentäminen jatkuu nykytahtia.

Asiasanat demokratia, aluevaalit, kuntavaalit, äänestäminen

ISBN PDF 978-952-400-488-6

ISSN PDF

2490-0990

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-488-6>

Utredning om utvecklingen av att ordna samtidiga val

Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2026:5		Tema	Utredningar och anvisningar
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Jussi Westinen, Elina Kestilä-Kekkonen		
Utarbetad av	Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)		
Språk	finska	Sidantal	76

Referat

Det nationella valforskningskonsortiet i Finland har som en oberoende utredning tagit fram en rapport som granskar de allmänna utmaningarna med samtidiga val och särskilt välfärdsområdes- och kommunalvalen 2025. För många väljare var det svårt att förstå de samtidigt ordnade välfärdsområdes- och kommunalvalen. Intervjuer med kommunernas valmyndigheter, som gjordes för utredningen, visar att detta också märktes på vallokalerna. De flesta väljare kände till att två olika val ägde rum, men de hade en bristfällig uppfattning om vilka kandidater de kunde rösta på och med vilket nummer, samt vilken valsedel som hörde till vilket val. Som en betydande orsak till det stora antalet ogiltiga röster lyftes även fram en allmän proteststämning mot välfärdsområdessystemet och välfärdsområdesvalen.

I utredningen föreslås bland annat att justitieministeriets röstningsmeddelande till väljarna ska innehålla en avdelning i form av frågor och svar där vanliga missuppfattningar kring röstning och röstningsituationen reds ut. Dessutom kunde många väljare få lättare hjälp under röstning genom att anställa fler valfunktionärer. Särskild uppmärksamhet bör också fästas vid hur väljarnas jämlikhet uppfylls om antalet vallokaler fortsätter att minska i samma takt.

Nyckelord demokrati, välfärdsområdesval, kommunalval, röstning

ISBN PDF 978-952-400-488-6 **ISSN PDF** 2490-0990

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-488-6>

Report on the Development of Arrangements for Simultaneous Elections

Publications of the Ministry of Justice, Reports and guidelines 2026:5	Subject	Reports and guidelines
Publisher	Ministry of Justice, Finland	
Author(s)	Jussi Westinen, Elina Kestilä-Kekkonen	
Group author	Finnish National Election Study Consortium (FNES)	
Language	Finnish	Pages 76

Abstract

The Finnish National Election Study Consortium has drawn up an independent report examining the challenges related to simultaneous elections in general and the 2025 municipal and county elections in particular. This was the first time that county elections and municipal elections were held at the same time in Finland, and for a considerable proportion of voters, the concept of two simultaneous elections was rather difficult to grasp. Interviews conducted with municipal election authorities for the purposes of this report confirm that the confusion was also visible at polling stations. Most voters knew that there were two different elections being held at the same time, but they lacked understanding of which candidate they could vote for in each election and which candidate number and ballot was the correct one for each election.

The report also assesses that a significant reason for the large number of rejected votes was the general negative attitudes towards the wellbeing services county system and county elections. The report proposes, among other things, that the polling card to be sent to all eligible voters before elections, prepared by the Ministry of Justice, would in future include a question-and-answer section dealing with the most common misunderstandings related to voting and the voting situation. In addition, it would be easier for many voters to get help with voting if more election officials were hired to work at polling stations. Special attention must also be paid to the equality of voters if the number of polling stations continues to be reduced at the current rate.

Keywords democracy, county elections, municipal elections, voting

ISBN PDF 978-952-400-488-6 **ISSN PDF** 2490-0990

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-488-6>

Sisältö

Esipuhe.....	8
1 Samanaikaisesti järjestettävät vaalit Suomessa ja muualla maailmassa.....	10
1.1 Aiemmat samanaikaiset vaalit Manner-Suomessa.....	11
1.2 Samanaikaiset vaalit ja hylätyt äänet muissa maissa.....	12
1.3 Ahvenanmaan maakunta- ja kuntavaalit	14
2 Äänestäjien kokemat haasteet vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien tuplavaaliasetelmassa	18
2.1 Vaaleja kohtaan koettu kiinnostus ja vaalien tärkeysjärjestys.....	18
2.2 Vaalien samanaikaisuuden vaikutukset äänestäjäkunnan kykyyn hahmottaa vaaleja.....	23
2.3 Asenteet hyvinvointialueita ja aluevaaleja kohtaan.....	24
3 Vaalien järjestelyt ja äänestystapahtumaan liittyneet haasteet kuntatasolla ...	27
3.1 Alueelliset ja kuntarakenteen mukaiset erot hylättyjen äänien osuuksissa	27
3.2 Kuntahaastattelut	32
3.2.1 Kuntien valintakriteerit	32
3.2.2 Vaalien etukäteisjärjestelyt kunnissa	34
3.2.3 Äänestystapahtuma	38
3.2.4 Vaalien jälkeen käyty keskustelu hylätyistä äänistä	44
4 Oikeusministeriön arvio alue- ja kuntavaalien onnistumisista ja epäonnistumisista	50
4.1 Vaalien etukäteisjärjestelyt oikeusministeriössä.....	50
4.2 Äänestystapahtuma	53
4.3 Vaalien jälkeen käyty keskustelu hylätyistä äänistä	55
5 Päätelmät.....	57
5.1 Tietovaje on merkittävä ja vaalien samanaikaisuus lisää tiedollista kuormitusta ...	57
5.2 Tyytymättömyys hyvinvointialueisiin valui äänestyspaikoille.....	58
5.3 Äänestyspaikalla ilmeni tiedonpuutetta, epätarkkuutta ja protestia	59

6	Ehdotukset samanaikaisten vaalien järjestämisen kehittämiseksi	60
6.1	Vaaliviestinnän ja -ohjeistuksen kehittäminen	60
6.2	Äänestyspaikkojen järjestelyiden ja äänestystapahtuman kehittäminen.....	62
6.3	Tiedollinen kuormitus ja vaalijärjestelmän kehittäminen.....	64
	Liite 1. Raporttiin haastatellut viranhaltijat ja virkamiehet	71
	Lähteet	72

ESIPUHE

Oikeusministeriön demokratia- ja julkisoikeusosasto asetti yleisen kilpailutuksen piiriin tarjouspyynnön selvityksestä, jossa arvioitaisiin alue- ja kuntavaalien äänestysjärjestelyjä, äänioikeutetuille annettavaa ohjeistusta ja viestintää samanaikaisesti toimitettavissa yleisissä vaaleissa. Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortio (FNES) sai tämän selvityksen tehtäväkseen syksyllä 2025. FNES on avoin, vaalitutkimuksesta kiinnostuneiden yliopistotutkijoiden yhteistyöverkosto, joka suunnittelee muun muassa eduskuntavaalien yhteydessä kerättävät vaalitutkimusaineistot, käyttää niitä aktiivisesti tutkimuksessa ja opetuksessa sekä vastaa Suomen jäsenyydestä alan kansainvälisissä yhteistyöjärjestöissä. Konsortion perustajajäsenet ovat Helsingin yliopisto (HY), Tampereen yliopisto (TAU) ja Åbo Akademi (ÅA).

Tämä riippumattomana selvitystyönä tehty raportti tarkastelee sekä yleisesti samanaikaisiin vaaleihin liittyviä haasteita että erityisesti vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleja. Raportissa käytetään aineistona vuoden 2025 alue- ja kuntavaalitutkimuksen kansalaisille suunnattua kyselytutkimusaineistoa (n=1042), jonka Tampereen ja Helsingin yliopiston tutkijat keräsivät vaalien jälkeen. Aineisto on Kunnallisanon kehittämissäätiön (KAKS) rahoittama, ja siitä julkaistaan laajempi tutkimusraportti alkuvuodesta 2026 säätiön julkaisusarjassa (Westinen ym. 2026). Vuoden 2025 aineistoa verrataan Suomen vaalitutkimuskonsortion keräämään vuoden 2022 aluevaalitutkimusaineistoon (n=1144). Muita keskeisiä aineistoja ovat viralliset vaalitulokset Suomesta ja muista maista sekä kuntien vaaliviranomaisten, Ahvenanmaan maakuntahallinnon vaaliviranomaisen ja oikeusministeriön virkamiesten haastattelut. Lisäksi raportissa hyödynnetään oikeusministeriön muistiota, kuntien palautekyselyä ja vaalipalvelun loppuraporttia vuoden 2025 vaaleista sekä kansainvälisen vaalitarkkailujärjestön raporttia vuoden 2025 vaaleista.

Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortion johtoryhmä on toiminut selvitystyön ohjausryhmänä. Kauden 2025–2029 johtoryhmään kuuluvat professori Elina Kestilä-Kekkonen (pj., TAU), tutkijatohtori Janette Huttunen (ÅA), professori Åsa von Schoultz (HY), vanhempi yliopistonlehtori Henri Serup Christensen (ÅA), professori Peter Söderlund (HY) ja tutkijatohtori Aino Tiihonen (TAU). Tutkijatohtori Jussi Westinen (TAU) ja professori Kestilä-Kekkonen ovat vastanneet selvityksen ja sen pääasiallisten tutkimusaineistojen suunnittelutyöstä. Westinen on kirjoittanut raportin, toteuttanut haastattelut ja ollut vastuussa analyysien toteuttamisesta.

Aineiston läpikäynnissä ovat avustaneet YTK Topias Favorin (TAU) ja YTK Roosa Pajunen (TAU), joiden huolellisesta työstä haluamme esittää lämpimimmät kiitoksemme.

Tampereella 29.12.2025,

Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortio

<https://www.vaalitutkimus.fi>

1 Samanaikaisesti järjestettävät vaalit Suomessa ja muualla maailmassa

Tämän selvityksen tavoitteena on arvioida vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien järjestelyjä ja kehittämiskohteita. Selvityksessä analysoidaan tekijöitä, jotka vaikeuttivat äänestäjien äänestämisen prosessia ja johtivat suureen määrään hylättyjä ääniä vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleissa. Selvityksessä tehdään ehdotuksia vaalien, äänestyspaikkojen ja äänestäjille annettavan viestinnän ja ohjeistuksen kehittämiseksi. Oikeusministeriö tarkasteli vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien valmistelua, samanaikaisten vaalien ohjeistusta sekä hylättyjen äänestyslippujen määrää, hylkäysperusteita ja mahdollisia taustatekijöitä kesällä 2025 julkaistussa muistiossa (Oikeusministeriö 2025). Tämä selvitys asettaa äänestämisen laajempaan vaalikontekstiin.

Aineistoina tässä selvityksessä käytetään vuoden 2022 aluevaalitutkimuksen kyselyaineistoa (von Schoultz ym. 2022) ja vuoden 2025 alue- ja kuntavaalitutkimuksen kyselyaineistoa, jonka Tampereen ja Helsingin yliopiston tutkijat keräsivät välittömästi vaalien jälkeen. Tutkimuksen rahoitti Kunnallisanon kehittämässätiö (KAKS) ja sitä koskeva tutkimusraportti julkaistaan alkuvuodesta 2026 KAKS:in julkaisusarjassa (Westinen ym. 2026). Lisäksi aineistoina toimivat viralliset vaalitulokset Suomesta ja muista maista, sekä kuntien vaalijärjestelyistä vastaavien, Ahvenanmaan maakuntahallinnon vaaliviranomaisen ja oikeusministeriön virkamiesten haastattelut. Lisäksi raportissa hyödynnetään oikeusministeriön muistiota, kuntien palautekyselyä ja vaalipalvelun loppuraporttia vuoden 2025 vaaleista sekä kansainvälisen vaalitarkkailujärjestön raporttia vuoden 2025 vaaleista. Haastateltavat ja haastatteluiden ajankohdat ilmenevät liitteestä 1. Aineistoina käytetään myös oikeusministeriön muistiota sekä kansainvälisen vaalitarkkailujärjestön raporttia vuoden 2025 vaaleista.

Ensiksi vertaillaan samanaikaisesti järjestettäviä vaaleja Suomessa ja muualla maailmassa ja muodostetaan yleinen kehitys siitä, millaisissa olosuhteissa todennäköisyyksiä huomattavalla osuudella hylättyjä ääniä kasvaa.

1.1 Aiemmat samanaikaiset vaalit Manner-Suomessa

Alue- ja kuntavaalit järjestettiin Suomessa ensimmäistä kertaa samanaikaisesti vuoden 2025 keväällä. Tätä ennen koko Suomessa oli järjestetty vain kerran aiemmin samanaikaisesti kahdet vaalit, kun syksyllä 1996 valittiin ensimmäistä kertaa Suomen edustajat europarlamenttiin kuntavaalien yhteydessä (ks. Borg 1997). Niin sanotuista tuplavaaleista oli aikaisempaa kokemusta myös Kainuusta, jossa vuosien 2004 ja 2008 maakuntavaalit järjestettiin samanaikaisesti kuntavaalien kanssa. Pisin kokemus Suomessa tuplavaaleista on Ahvenanmaalta, jossa maakuntavaalit ja kuntavaalit on toimitettu samanaikaisesti vuodesta 1967 asti.

Vaalien niputtamisella toivottiin olevan positiivisia vaikutuksia äänestysaktiivisuuteen, mikä ilmenee muun muassa Kansallisen demokratiaohjelman 2025 väli-raportista (Borg 2023, 165; Oikeusministeriö 2023). Samanaikaisuudella pyrittiin myös välttämään sitä, että vaaleja ei järjestettäisi liian usein, jolloin voitaisiin vähentää äänestäjien vaaliväsymystä. Lisäksi vaalien yhdistäminen mahdollisti puolueille samanaikaisen ehdokashankinnan kaksiin vaaleihin ja vaalikampanjoiden yhdistämisen, mikä säästi rahaa ja aikaa.

Lopulta alue- ja kuntavaalien äänestysprosenttien muutokset noudattelivat ennakoitua kaavaa tuplavaalikontekstissa (ks. Borg 1997; Leininger ym. 2018, vrt. Andersen 2023). Alemman äänestysosallistumisen aluevaalit saivat kuntavaaleista vetoapua vaaliuurnilla, kun taas kuntavaaleissa aktiivisuus laski. Vuoden 2025 aluevaalien äänestysprosentti oli 51,7, mikä oli 4,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2022 aluevaaleissa. Vuoden 2025 kuntavaalien äänestysprosentti sen sijaan laski 0,8 prosenttiyksikköä 54,3 prosenttiin.

Huomionarvoista on, että äänestysprosenttiin huomioidaan myös hylätyt äänet. Niitä oli vuoden 2025 tuplavaaleissa aiempaa enemmän. Hylätyt äänet vähensivät tuntuvasti vaalitulokseen vaikuttaneiden äänien määrää. Vaikka äänestysprosentti nousi aluevaaleissa 4,2 prosenttiyksikköä vuoden 2022 vaaleista, hyväksytyyn äänen antaneiden osuus nousi vain 2,4 prosenttiyksikköä. Vuoden 2025 aluevaaleissa hylättiin jopa 81 966 ääntä eli neljä prosenttia kaikista äänistä. Kolme vuotta aiemmin aluevaaleissa hylättyjä ääniä oli vain 7134 kappaletta. Vuoden 2025 kuntavaaleissa hylättyjä ääniä oli 39 188 – yli kolmenkertainen määrä vuoden 2021 kuntavaaleihin verrattuna. Vuoden 2025 kuntavaalien kaikista äänistä tuli hylätyiksi 1,6 prosenttia.

Lukemat eivät ole kuitenkaan poikkeuksellisia, kun niitä verrataan aiempiin tuplavaaleihin Suomessa. Kainuun maakuntavaaleissa annetuista äänistä hylättiin 4,1 prosenttia vuoden 2004 vaaleissa ja 4,6 prosenttia vuoden 2008 vaaleissa. Lisäksi vuoden 1996 yhtäaikaisissa kunta- ja eurovaaleissa hylättiin 5,0 prosenttia eurovaaleissa annetuista äänistä. (Oikeusministeriö 2025.)

1.2 Samanaikaiset vaalit ja hylätyt äänet muissa maissa

Hylättyjen äänten kansainvälinen vertailu on haasteellista erilaisien vaalijärjestelmien takia. Lisäksi paikallis- ja aluetason vaaleista ei ole saatavissa kattavaa, maailmanlaajuista aineistoa parlamentti- ja presidentinvaalien tapaan. Parlamenttivaalien osalta Suomi lukeutuu niiden maiden joukkoon, jossa hylättyjen äänien osuus on kaikkein vähäisin (0,5 % kaikista äänistä vuoden 2023 eduskuntavaaleissa). Esimerkiksi Ruotsissa osuus oli viimeisimmissä parlamenttivaaleissa 1,1 %, Norjassa 0,2 %, Hollannissa 0,4 %, Belgiassa 5,6 %, Ranskassa 2,8 %, Saksassa 0,9 %, Itävallassa 1,0 % ja Sveitsissä 1,9 %, Italiassa 4,5 %, Espanjassa 1,9 % ja Portugalissa 2,7 %. Belgian ja Italian muita korkeampia osuuksia selittää äänestyspakko (Belgia) ja joissakin vaalityypeissä käytössä oleva äänestyspakko (Italia): kun äänestämättä jättäminen on sanktioitua, on todennäköisempää, että keskimääräistä suurempi osuus äänestäjistä on heikosti motivoituneita ja antaa tahallaan hylätyn äänen.

Euroopan ulkopuolella hylättyjen äänien osuus viimeisimmissä parlamenttivaaleissa on ollut joissakin maissa häkellyttävän suuri: Perussa 27,4 %, Guatemalassa 25,8 %, Boliviassa 19,7 %, Marokossa 19,0 % ja Hondurasissa 15,3 %. (IDEA 2025.) Yhteistä näille maille on, että mikään niistä ei ole määriteltävissä vapaaksi demokratiaksi ja vaaleihin on liittynyt vaalituloksiin liittyviä epäselvyyksiä (Nord ym. 2025).

Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että vaalien samanaikainen järjestäminen johtaa korkeampaan määrään hylättyjä ääniä erillisiin vaaleihin verrattuna. (Cantoni ym. 2021; Lee & Song 2023; Lysek & Kouba 2022). Itse vaaleihin liittyvistä prosesseista tulee monimutkaisempia, ja äänestäjien tulee antaa äänensä useille eri ehdokkaille, mikä luo väistämättä pohjaa ei-toivotuille sekaannuksille äänestyspaikoilla. Lisäksi on havaittu, että vaalien yhdistäminen lisää hylättyjen äänien määrää erityisesti niissä vaaleissa, jotka koetaan vähemmän tärkeiksi ja joissa ehdokkaiden kokonaismäärä (ja valittujen edustajien määrä) on suurempi. Lisäksi ehdokaskeskeisissä vaalijärjestelmissä riski väärinkäsityksiin ja hylätyihin ääniin kasvaa. (Aldashev & Mastrobuoni 2019; Pachon ym. 2017; Pierzgalski ym. 2020; Power & Garand 2007.)

Välinpitämättömyys vaaleja kohtaan ja valinnanvaikeus altistavat siten suuremmalle todennäköisyydelle täyttää äänestyslippu väärin. Lisäksi välinpitämättömyys voi ilmetä niinkin, että vähemmän tärkeäksi koetuissa vaaleissa annetaan tahallisesti ääni, jonka äänestäjä tietää tulevan hylätyksi. (Cantoni ym. 2021; Fatke & Heinsohn 2017; Spáč ja Zagravan 2025.) Augenblick ja Nicholson (2016) puhuvat valitsemisväsymyksestä (*choice fatigue*): useiden äänestyspäätösten (puolue ja ehdokas) lisää vaivannäköä, turhauttaa ja voi johtaa neuvottomuuteen. Jo pelkästään uudenlainen ja vaikeaksi koettu äänestyslippujen täyttämistilanne (miten äänestyslippu täytetään oikein) voi johtaa huomattavaan määrään hylättyjä ääniä (Cantoni ym. 2021). Vaikka samanaikaisilla vaaleilla on taipumus nostaa alemman kiinnostuksen vaalien äänestysprosenttia, ne lisäävät monimutkaisuutta ja äänestäjien tiedollista kuormaa, mikä johtaa myös suurempaan määrään hylättäviä ääniä (Spáč ja Zagravan 2025).

Vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleissa hylättyjen äänen osuutta on haasteellista verrata moniin muihin maihin, sillä Suomen vaalijärjestelmä on poikkeuksellisen vahvasti ehdokaskeskeinen (ks. Raunio 2005; von Schoultz 2018). Tämä tekee äänestämistä erityisen vaativaa tuplavaalikontekstissa. Äänestäjän on tehtävä kaksi päätöstä puoluevalinnasta ja kaksi päätöstä ehdokasvalinnasta, ja valinta on suurimmissa kaupungeissa (pois lukien Helsinki) tehtävä molemmissa vaaleissa satojen ehdokkaiden joukosta, aluevaaleissa voi olla tarjolla jopa yli seitsemäsataa ehdokasta.

Yksittäisistä maista esimerkiksi Slovakia tarjoaa kuitenkin mielenkiintoisen vertailukohdan, koska siellä aiemmin erikseen järjestetyt alue- ja kuntavaalit yhdistettiin hiljattain Suomen tapaan. Slovakiassa hylättyjen äänien osuus aluevaaleissa kaksinkertaistui ensimmäisissä samanaikaisissa alue- ja kuntavaaleissa 2022 (noin 10 prosenttia aluevaalien äänistä hylättiin) vuoden 2018 aluevaaleihin verrattuna. Korkeamman äänestysprosentin kuntavaaleissa osuus nousi noin 3 prosentista noin 4,5 prosenttiin. Syinä pidettiin edellä mainittuja tekijöitä: samanaikaiset vaalit tekivät äänestämistä monimutkaisempaa, varsinkin aluevaaleihin suhtauduttiin välinpitämättömästi eikä asioista vaivauduttu ottamaan tarpeeksi selvää. (Spáč ja Zagravan 2025.)¹

1 Kunnanvaltuustot ja aluevaltuustot valitaan Slovakiassa rajoittamattomalla (blokkivaali)äänestyksellä, jossa kaikki ehdokkaat on listattu puolueittain aakkosjärjestyksessä yhdelle äänestyslipulle. Äänestäjät voivat antaa yhtä monta ääntä kuin vaalipiirissä on paikkoja, mutta kaikkia ääniä ei ole pakko käyttää. Paikat jaetaan ehdokkaille, jotka saavat eniten ääniä.

Suomen naapurimaista Ruotsissa on pitkä historia samanaikaista kunta-, alue- ja parlamenttivaaleista. Ruotsissa on käytössä niin sanotut listavaalit, joissa puolue on asettanut etukäteen ehdokkaat järjestykseen ja joissa äänestäjä voi halutessaan antaa pelkästään äänen puolueelle, mutta äänestäjä voi myös antaa äänensä jollekin ehdokkaalle ja pyrkiä vaikuttamaan siihen, että oma ehdokas nousisi asetetussa ehdokas-rankingissa ja nousisi näin mahdollisesti valittujen joukkoon. Yli 70 prosenttia äänestäjistä äänestää kuitenkin vain pelkkää puoluetta (Berg & Oscarsson 2015). Ruotsissa äänestäjä valitsee jonkin puolueen vaalilipukkeen ja rastittaa halutessaan siihen, kenelle ehdokkaalle haluaa äänensä menevän. Tällöin vältetään myös ehdokasnumeron merkitsemisen epäselvyyksiltä.

Vaalijärjestelmän yksinkertaisuus Suomeen verrattuna selittänee hyvin paljon sitä, miksi alue- ja kuntavaalien äänten hylkäysprosentit ovat Ruotsissa paljon Suomea matalammalla tasolla. Ruotsin vuoden 2022 kuntavaalien äänistä hylättiin 1,6 prosenttia ja aluevaalien äänistä 2,1 prosenttia. (SCB 2022). Alue- ja kuntavaalien vertailukelpoisinta kohdetta onkin luontevaa hakea Ahvenanmaalta, jossa on pitkä kokemus samanaikaisten vaalien järjestämisestä.

1.3 Ahvenanmaan maakunta- ja kuntavaalit

Ahvenanmaan vaalirytmii poikkeaa sen hallinnollisen statuksen vuoksi Manner-Suomen vaalirytmistä. Siellä on järjestetty samanaikaisesti kuntavaalit ja maakuntavaalit (lagtingsval) vuodesta 1967 lähtien. Maakuntavaalien ja kuntavaalien äänestysprosentteilla ei ole ollut suurta eroa viime vuosikymmenien aikana (taulukko 1), mutta viimeisissä kolmissa vaaleissa maakuntavaalien äänestysprosentti on ollut kuntavaaleja vähintään kolme prosenttiyksikköä korkeampi. Vuoden 2023 maakuntavaaleissa äänestysprosentti oli 68,3 ja kuntavaaleissa 64,0 eli aktiivisuus on ollut huomattavasti Manner-Suomen aluevaaleja ja kuntavaaleja korkeampaa.

Ahvenanmaan Maakuntapäivät voi säätää lakeja esimerkiksi kunnallishallinnosta, opetuksesta ja kulttuurista, terveydenhuollosta ja ympäristöasioista. Kunnat puolestaan vastaavat muun muassa opetuksesta, varhaiskasvatuksesta, vanhustenhuollosta sekä joukkoliikenteestä ja elinkeinokehityksestä. (Kuntaliitto 2025).

Hylättyjen äänten osuus on pysynyt melko vakaana vuoden 2007 vaaleista alkaen (joista lähtien tieto on saatavilla). Vuosien 2007–2023 maakuntavaalien äänistä on hylätty keskimäärin 3,0 prosenttia ja samojen vuosien kuntavaalien äänistä on hylätty keskimäärin 5,1 prosenttia. Vuoden 2023 vaalien hylättyjen äänten osuudet

olivat lähellä keskiarvoa molemmissa vaaleissa. Näiltä osin Ahvenanmaan tupla-vaalit noudattelevat Manner-Suomen ja muiden maiden vaaleissa havaittua trendiä: alemman äänestysosallistumisen/kiinnostuksen vaaleissa ääniä hylätään enemmän.

Taulukko 1. Ahvenanmaan maakuntavaalien ja kuntavaalien äänestysprosentit ja hylättyjen äänien osuudet vuosien 1991–2023 vaaleissa. Aineisto: ÅSUB 2008, 2012, 2016, 2020, 2024.

Vaali- vuosi	Maakunta- vaalien äänestys-%	Hylättyjen äänien osuus (%)	Kuntavaalien äänestys-%	Hylättyjen äänien osuus (%)
1991	62,4	–	62,6	–
1995	62,5	–	62,2	–
1999	66,0	–	66,2	–
2003	67,6	–	68,4	–
2007	67,8	2,6	66,4	4,7
2011	66,9	2,9	64,3	5,8
2015	70,4	3,8	67,4	5,5
2019	69,7	2,3	66,4	4,7
2023	68,3	3,4	64,0	5,0
Keskiarvo	66,8	3,0	65,3	5,1

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen oikeudellinen asiantuntija ja vaaliviranomainen Rasmus Lindqvist kuvaa tätä raporttia varten tehdyssä haastattelussa, että hylättyjen äänten määrä ja osuus herättävät aina yhteiskunnallista keskustelua Ahvenanmaalla. Hänen mielestään lukemia pitäisi saada alhaisemmiksi, mutta selkeitä keinoja siihen ei ole vielä löytynyt. Lindqvistin mukaan tuplavaalien edut voitavat niiden haitat, sillä äänestysprosentit ovat melko hyviä, vaalien samanaikainen järjestäminen on käytännöllistä ja kustannustehokasta, ja järjestelmä on myös äänestäjille tuttu. Toisaalta yhteiskunnallinen debatti kärsii tuplavaaleista: kun huomio on pääosin tärkeämmäksi koetuissa maakuntavaaleissa, kunnallispolitiikasta ei keskustella kovinkaan paljon.

Vuosina 2003–2019 valtaosa hylätyistä äänistä oli tyhjiä ääniä, mutta vuonna 2023 ääniä hylättiin enemmän muista syistä, kuten virheellisestä ehdokasnumerosta äänestyslippussa. Kuntavaaleissa hylätään aluevaaleja enemmän äänestyslippuja sen

vuoksi, että ihmiset ovat vähemmän kiinnittyneitä kunta-asioihin, Lindqvist kertoo. Lisäksi merkitystä on hänen mukaansa äänioikeuden määrittymisellä. Maakuntavaaleissa äänioikeuteen vaaditaan kotiseutuoikeus ja pääsääntönä on, että Ahvenanmaalle muualta muuttaneiden on asuttava viisi vuotta Ahvenanmaalla ennen kuin kotiseutuoikeutta voi anoa. Kuntavaaleissa vastaavaa rajoittavaa kriteeriä ei ole, joten kuntavaaleissa on enemmän äänioikeutettuja. Ahvenanmaalle hiljattain muuttaneilla saattaa olla vajavaiset tiedot Ahvenanmaan politiikasta ja vaaleista, mikä voi omalta osaltaan johtaa siihen, että kuntavaaleissa ääniä hylätään enemmän, Lindqvist arvioi. Tyypillistä on, että kuntavaalien äänestyslipussa on maakuntavaalien numero. Lisäksi moni Ahvenanmaalle muuttanut on yllätynyt siitä, ettei heillä ole äänioikeutta maakuntavaaleissa. Osalla saattaisi olla edellytyksetkin äänioikeuden tuovaan kotiseutuoikeuteen, mutta sitä ei ole haettu.

Ahvenanmaalla on tehty vaalien erottamiseksi toisistaan useita toimenpiteitä. Siellä on käytetty jo 1970-luvulta lähtien pysyvästi eri värejä eri vaaleille, jotta ne erottautuisivat toisistaan: maakuntavaalien äänestysliput ja ehdokaslistat ovat valkoisia ja kuntavaalien vihreitä. Sama logiikka otettiin käyttöön Manner-Suomen alue- ja kuntavaaleissa 2025: kuntavaalien väri oli valkoinen ja aluevaalien violetti. Vaalit on erotettu toisistaan Ahvenanmaalla myös ehdokasnumeroinnissa: maakuntavaaleissa on käytössä numerot 2–300 ja kuntavaaleissa numerot 500:sta eteenpäin.

Ahvenanmaalla kunnille on annettu laaja valinnanvapaus vaalien käytännön järjestämisessä. Pienemmissä kunnissa on ollut käytössä menetelmä, jossa äänestäjälle annetaan yksi äänestyslippu kerrallaan. Maakuntavaalien äänestyslippu täytetään maakuntavaalien äänestyskopissa ja kuntavaalien äänestyslippu kuntavaalien äänestyskopissa. Maarianhaminassa vastaavaa systeemiä ei ole koettu toimivaksi pitkien jonojen vuoksi: siellä äänestäjälle annetaan kaksi äänestyslippua kerrallaan ja ne täytetään samassa äänestyskopissa.

Maakuntavaalien ensisijaisuus näkyy Ahvenanmaalla ääntenlaskennassa. Vaalivirkailijoille tähdenetään, että maakuntavaalien äänet pitää laskea ensin, koska niin median kuin puolueiden ensisijainen kiinnostuksenkohde on maakuntavaalit. Vaalivirkailijoiden rekrytoinnissa on haasteita ja heidän ikäjakautensa muistuttaa Manner-Suomen vastaavaa: on paljon hyvin nuoria vaalivirkailijoita ja paljon hyvin vanhoja. Rasmus Lindqvist kuitenkin kertoo, että Ahvenanmaalla on haettu inspiiraatiota Tukholmasta ikärakenteen monipuolistamiseksi. Tukholmassa kaikilla asiasta kiinnostuneilla asukkailla on nykyisin mahdollisuus ilmoittaa halukkuutensa toimia vaalivirkailijana nettisivuston kautta. Kynnys on tehty matalaksi ja asiasta on tullut jonkinlainen ilmiö: ihmiset ovat heränneet siihen, että he haluavat kantaa kortensa kekoon demokratian eteen. Ahvenanmaalla idea kiinnostaa myös sen takia, että niin moni potentiaalinen vaalitoimitsija on jäävi toimimaan vaalitoimitsijana.

Lindqvist kertoo, että hylättyjen äänten yhä verrattain korkea osuus on alkanut hiertää aikaisempaa enemmän paikallisia luottamushenkilöitä: heidän on vaikea ymmärtää, miksi äänestyslipun täyttäminen on äänestäjille niin haastavaa. Kuntien osalta Lindqvist toivoo, että parhaimpia käytäntöjä jaettaisiin rohkeammin. Ahvenanmaan maakunnan hallituksella on puolestaan viimekätinen vastuu edistää toimia, joilla edistetään vaalien sujuvuutta.

Jotta hylättyjen äänten määrässä päästäisiin alemmas, Lindqvistin mielestä vaaliviranomaisten pitäisi investoida vielä enemmän viestintään ja kampanjoihin siitä, miten vaaleissa äänestetään oikein. Esimerkiksi nuorille äänioikeutetuille ja Ruotsista Ahvenanmaalle muuttaneille on pidetty koulutuksia vaaleista. Toisaalta Lindqvist muistuttaa, että jos mukaan lasketaan vain ne, jotka ovat viimeisimmissä vaaleissa merkinneet numeron väärin äänestyslippuun, väärinymmärrysongelmat koskettavat vain yhtä prosenttia äänestäjistä. Asia, josta on keskusteltu eniten Ahvenanmaalla vaalien osalta, on Ruotsin mallin mukainen mahdollisuus äänestää pelkkää puoluetta, ilman pakkoa valita ehdokas. Tämä voisi helpottaa äänestäjien valintoja ja vähentää hylättyjen äänien määrää, Lindqvist pohtii.

Ennen kuin vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien äänestysprosesseja ja hylättyjä ääniä analysoidaan tarkemmin, on syytä tarkastella, miten äänestäjät kokivat vaaliasetelmat ensimmäisissä tuplavaaleissa alue- ja kuntavaalien osalta.

2 Äänestäjien kokemat haasteet vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien tuplavaaliasetelmassa

2.1 Vaaleja kohtaan koettu kiinnostus ja vaalien tärkeysjärjestys

Suomessa on pitkään ollut käytäntönä, että valtiolliset vaalit järjestetään erillisinä ilman niiden yhdistämistä. Vuoden 2025 vaalit poikkesivat tästä perinteestä, sillä alue- ja kuntavaalit toimitettiin samanaikaisesti, mikä asetti äänestäjät monin tavoin uudenlaiseen tilanteeseen. Tuplavaaliasetelmaa tarkasteltiin vuoden 2025 alue- ja kuntavaalitutkimuksessa (Westinen ym. 2026) useista näkökulmista, joista yksi liittyi kognitiiviseen eli tiedolliseen kuormitukseen. Kuormitus kasvaa, kun äänestäjien on omaksuttava ja muistettava runsaasti uutta tietoa vaaleista, puolueista ja ehdokkaista sekä jäsennettävä äänestyspäätöksensä tämän tiedon pohjalta (ks. Nawara & Bailey 2021).

Yksi tuplavaalien merkittävistä haasteista liittyy tilanteeseen, jossa vähäisen kiinnostuksen ja matalan äänestysaktiivisuuden vaalit yhdistetään vaaleihin, jotka herättävät enemmän kiinnostusta ja osallistumista. Alue- ja kuntavaalitutkimuksessa (n=1 042) selvitettiin siten myös sitä, kuinka paljon äänestäjiä kiinnostivat valtakunnalliset, alueelliset ja kunnalliset kysymykset, jotka lomittuivat toisiinsa mediassa ja kampanjoissa.

Aineiston vastaajista 85 % ilmoitti äänestäneensä kuntavaaleissa ja yhtä suuri osuus aluevaaleissa. Niistä, joilla oli äänioikeus molemmissa vaaleissa (muut kuin helsinkiläiset), 2,5 % äänesti vain kuntavaaleissa ja 1 % vain aluevaaleissa. Aineisto oli siten, kuten vaalitutkimuksissa yleensä, ylikorostuneesti poliittisesti aktiivisten vastaajien painottama. Tästä syystä seuraavat analyysit koskevat pääosin äänestäneitä ja heidän kohtaamiaan äänestämiseen liittyviä haasteita.

Taulukko 2 osoittaa, että kunnalliset asiat kiinnostivat alue- ja kuntavaaleissa kolme neljäsosaa (75 %) melko paljon tai erittäin paljon. Valtakunnallisista asioista kiinnostuneiden osuus oli 65 prosenttia ja alueellisista asioista kiinnostuneiden osuus 63 prosenttia. Temaattisen kiinnostuksen osalta yhteen niputetut kuntavaalit ja aluevaalit eivät siis olleet erityisen kaukana toisistaan, vaikkakin kunnalliset asiat kiinnostavat alueellisia asioita enemmän.

Taustamuuttujittain tarkasteltuna erityisesti iällä ja koulutuksella on merkitystä: eläkeikäiset ovat kiinnostuneimpia sekä kunnallisista, alueellisista että valtakunnallisista asioista. Alueelliset asiat kiinnostavat sitä vähemmän, mitä nuoremasta ikäryhmästä on kyse. Koulutus erottelee eniten kiinnostusta kunnallisiin ja valtakunnallisiin asioihin, joista korkeasti koulutetut ovat huomattavasti matalasti koulutettuja kiinnostuneempia. Sen sijaan aluevaaleissa esimerkiksi ammatillisesti koulutettujen (61 prosenttia erittäin tai melko paljon kiinnostuneita) ja yliopistokoulutettujen (65 %) välillä ei ole merkittävää eroa. Myös kuntatyyppi erottelee hie-man kiinnostusta: kaikkein kiinnostuneimpia niin kunnallisista, alueellisista kuin valtakunnallisista asioista ovat maaseutumaisissa kunnissa asuvat äänestäjät. Lisäksi miehillä (58 %) on selkeästi alhaisempi kiinnostus alueellisiin asioihin kuin naisilla (69 %).

Taulukko 2. Kunnallisia, alueellisia ja valtakunnallisia asioita kohtaan koettu kiinnostus alue- ja kuntavaaleissa. Niiden osuus, joita asiat kiinnostavat erittäin paljon tai melko paljon (%). Aineisto: Alue- ja kuntavaalitutkimus 2025.

Vastaajaryhmä	Kunnalliset asiat	Alueelliset asiat	Valtakunnalliset asiat	(n)
Kaikki	75	63	65	(1 042)
Sukupuoli				
nainen	76	69	66	(520)
mies	74	58	66	(522)
Ikäryhmä				
18–34	71	56	61	(282)
35–49	68	59	65	(270)
50–64	80	66	64	(250)
65–	82	75	74	(241)
Kuntatyyppi				
maaseutumainen kunta	83	71	75	(112)
taajaan asuttu kunta	78	66	63	(157)
kaupunkimainen kunta	73	62	65	(771)
Koulutus				
ei ammatti-koulutusta	62	51	56	(43)
ammattikoulu	67	61	60	(215)
ylioppilas	76	67	71	(121)
opistoaste	77	72	63	(138)
AMK	76	61	63	(258)
yliopisto	81	65	75	(233)

Selite: Kysymysmuotoilu oli: "Alue- ja kuntavaaleissa käsiteltiin valtakunnallisia, alueellisia ja kunnallisia asioita. Kuinka paljon nämä kolme näkökulmaa kiinnostivat sinua?" Vastausvaihtoehdot olivat "erittäin paljon", "paljon", "ei kovinkaan paljon", "ei lainkaan".

Näiden tulosten valossa erityisesti nuorten matalasti koulutettujen miesten kiinnityminen alue- ja kuntavaalien teemoihin on erityisen haastavaa, mikä on linjassa politiikkaa kohtaan tunnetun yleisen kiinnostuksen ja äänestysaktiivisuuden kanssa (Borg 2022, 2024; Rapeli ja Borg 2016) Merkille pantavaa on silti, että miehet ylipäätään ovat vähemmän kiinnostuneita erityisesti alueellisista asioista kuin naiset, vaikka muutoin poliittinen kiinnostus on ollut tasaista sukupuolten välillä (mt.). Tulos voi liittyä siihen, että alueelliset asiat kietoutuvat sosiaali- ja terveysasioihin ja aluevaalien ehdokaslistoillakin ovat korostuneet erityisesti naisvaltaisella sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät naiset (Borg 2023; Tilastokeskus 2023).

Alue- ja kuntavaalien välillä on kuitenkin selkeä prioriteettiero koko äänestäjäkunnassa. Taulukko 3 osoittaa, että jopa puolet (51 %) koki kuntavaalit aluevaaleja tärkeämmiksi vaaleiksi. Vain seitsemän prosenttia vastaajista koki aluevaalit kuntavaaleja tärkeämmiksi. Kolmasosan (33 %) mielestä kuntavaalit ja aluevaalit ovat yhtä tärkeitä ja kymmenen prosenttia ei osannut ottaa kysymykseen kantaa. Tämä tulos vahvistaa kansainvälisessäkin kirjallisuudessa havaittua ilmiötä: alhaisemman äänestysosallistumisen vaaleja ei koeta kovin tärkeiksi. Tämä puolestaan voi johtaa siihen, että vaalien ehdokasasetteluun ja äänestämiskäytäntöihin ei jakseta samassa määrin perehtyä kuin kiinnostavampien vaalien kohdalla (Aldashev & Mastrobuoni 2019; Pachon ym. 2017; Pierzgalski ym. 2020; Power & Garand 2007). Kuntavaaleilla on varsin pitkä, yli sadan vuoden historia, kun taas aluevaalit järjestettiin vuonna 2025 vasta toista kertaa. Äänestäminen kuntavaaleissa sekä kuntavaalien merkitys on tullut äänestäjille tutummaksi ja selväpiirteisemmäksi.

Kuntavaaleille ensisijaisuuden antavat erityisesti miehet (62 %) ja yliopistokoulutetut (61 %). Heikko kiinnittyneisyys tuplavaaleihin näkyy en osaa sanoa -sarakkeessa. Jopa 14 prosenttia 35–49-vuotiaista ja 17 prosenttia ammatillisen koulutuksen käyneistä ei osaa ottaa asiaan kantaa. Sen sijaan yli 65-vuotiaiden ja akateemisen koulutuksen käyneiden keskuudessa osuus on vain viisi prosenttia. Miesten ja naisten välinen ero on mielenkiintoinen: naisten antavat suhteessa enemmän arvoa aluevaaleille. Tulos on linjassa sen kanssa, että naisten osuus ehdokkaista, valituista ja äänestäneistä on aluevaaleissa kuntavaaleja suurempi (Tilastokeskus 2025a, 2025b). Aluevaalit ovat keskittyneet sosiaali- ja terveyspalveluihin, joka on toimialana hyvin naisvaltainen. Alan työntekijöistä valtaosa on naisia, ja esimerkiksi terveyspalveluita eniten käyttävistä ikääntyneimmistä selvästi suurin osa on naisia (THL 2023). Lisäksi sosiaalipolitiikka on mielletty naisten erikoisalaksi politiikassa (von Schoultz ym. 2020).

Taulukko 3. Alue- ja kuntavaalien tärkeysjärjestys äänestäjäkunnassa (%).
Aineisto: Alue- ja kuntavaalitutkimus 2025.

Vastaajaryhmä	Kunta- vaalit	Alue- vaalit	Yhtä tärkeitä	En osaa sanoa	(n)
Kaikki	51	7	33	10	(1042)
Sukupuoli					
nainen	40	8	41	11	(520)
mies	62	6	24	8	(522)
Ikäryhmä					
18–34	49	9	31	11	(282)
35–49	48	6	32	14	(270)
50–64	54	8	30	8	(250)
65–	53	5	38	5	(241)
Kuntatyyppi					
maaseutumainen kunta	40	13	41	6	(112)
taajaan asuttu kunta	59	10	27	5	(157)
kaupunkimainen kunta	51	6	33	11	(771)
Koulutus					
ei ammatti- koulutusta	47	5	37	12	(43)
ammattikoulu	41	11	32	17	(215)
ylioppilas	48	6	34	12	(121)
opistoaste	54	5	37	4	(138)
AMK	51	8	32	9	(258)
yliopisto	61	4	30	5	(233)

Selite: Kysymysmuotoilu oli ”Kummat vaaleista ovat mielestäsi tärkeämmät – kuntavaalit vai aluevaalit?”

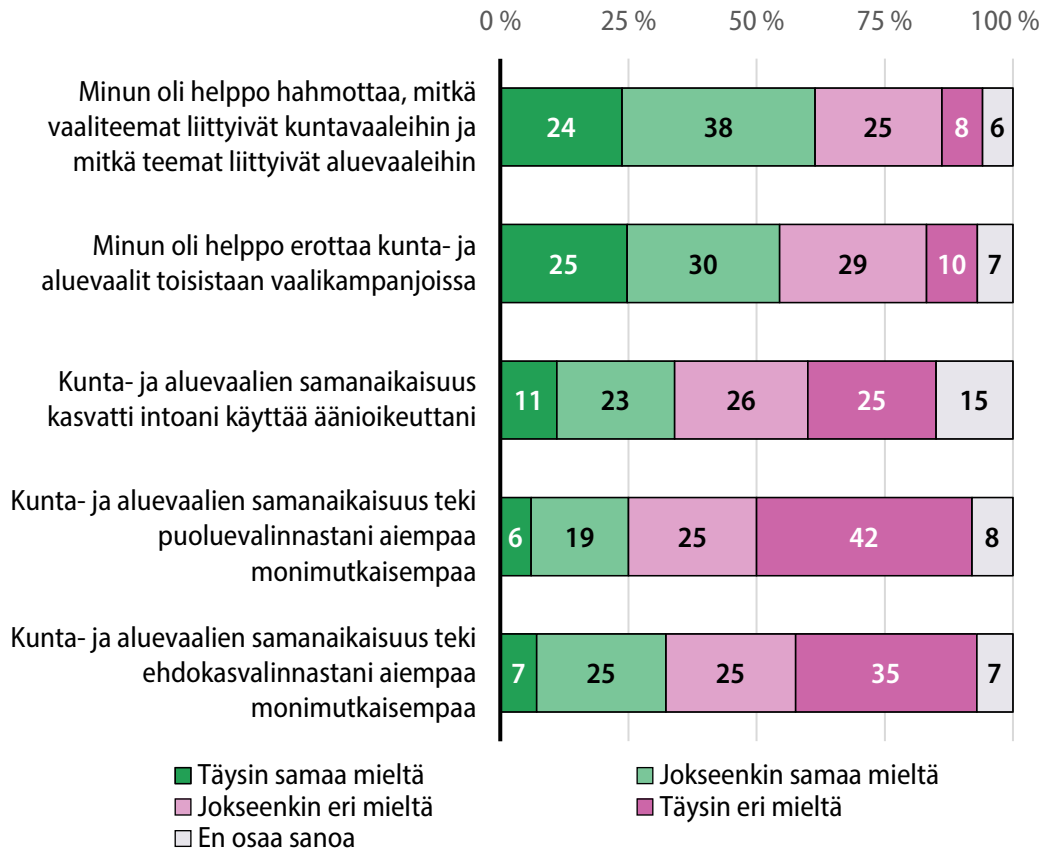
2.2 Vaalien samanaikaisuuden vaikutukset äänestäjäkunnan kykyyn hahmottaa vaaleja

Seuraavaksi tarkastellaan, mitä vaikutuksia tuplavaaliasetelmalla oli vaalien seuraamiseen ja äänestyspäätösten tekemiseen (kuvio 1). Enemmistö vastaajista ei kokenut tuplavaaliasetelmaa hankalaksi, oli sitten kyse vaaliteemoista, vaalikampanjoista tai äänestysvalintojen tekemisestä. Merkille pantavaa on silti, että moni koki tuplavaaliasetelman jossain määrin vaikeaksi. Kolmasosa (33 %) ei kokenut helpoksi hahmottaa, mitkä vaaliteemat liittyivät kuntavaaleihin ja mitkä teemat liittyivät aluevaaleihin. Erityisesti näin kokivat alle 35-vuotiaat (46 %) ja ammatillisen koulutuksen käyneet (42 %).

Yli kolmasosa (39 %) ei kokenut helpoksi erottaa alue- ja kuntavaaleja toisistaan vaalikampanjoissa. Erityisesti näin kokivat alle 35-vuotiaat (59 %) ja ammatillisen koulutuksen saaneet (49 %). Lisäksi neljäsosa (25 %) vastaajista koki, että vaalien samanaikaisuus teki omasta puoluevalinnasta aiempaa monimutkaisempaa ja kolmasosa (32 %) katsoi, että vaalien samanaikaisuus teki omasta ehdokasvalinnasta aiempaa monimutkaisempaa. Nämä tulokset indikoivat myös osaltaan sitä, että kognitiivinen kuormitus kasvoi tuplavaaleissa verrattuna erillisinä järjestettyihin vaaleihin. Ehdokasvalinta on ylipäätään monille vaikeaa, myös eduskuntavaaleissa ja se on ollut myös keskeinen äänestämättä jättämisen syy (von Schoultz ym. 2020; Westinen ja Borg 2016). Puolue- ja ehdokasvalinnan vaikeutumisessa korostuivat edellisten tulosten tapaan niin ikään nuoret äänestäjät ja ammatillisen koulutuksen käyneet.

Kiinnostavaa on myös se, että kolmasosa (34 %) koki alue- ja kuntavaalien samanaikaisuuden kasvattaneen intoa käyttää omaa äänioikeutta. Tästä tuloksesta voidaan varovaisesti arvioida, että aluevaalien äänestysprosentti olisi voinut jäädä huomattavasti alhaisemmaksi, jos kuntavaaleja ei olisi tarjonneet niille vetoapua.

Kuvio 1. Alue- ja kuntavaalien samanaikaisuutta koskevat väittämät (%) ("mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?"). Aineisto: Alue- ja kuntavaalitutkimus 2025, (n=1 042).

2.3 Asenteet hyvinvointialueita ja aluevaaleja kohtaan

Aluevaalit ja hyvinvointialueet ovat herättäneet runsaasti kritiikkiä niiden alkutaipaleelta lähtien. Jo ensimmäisiin, vuoden 2022 aluevaaleihin lähdettiin epäsuotuisista lähtökohdista. Kansalaisille ei kyetty selventämään tarpeeksi uuden demokraattisen toimintatason peruseriaatteita ja vaalit jäivät etäisiksi (Borg 2023). Hyvinvointialueiden toimintaan ja päätöksentekoon on kohdistunut paljon epäluuloisuutta. Aluevaltuustojen tosiasiallista valtaa vaikuttaa sosiaali- ja terveyspalveluihin epäiltiin jo ennen ensimmäisen valtuustokauden aloitusta, sillä valtiolla ja ministeriöillä on ollut alusta asti niin keskeinen ohjaava ja määrittävä rooli (Lehtinen & Sipinen 2024). Taulukko 4 ilmentää hyvinvointialueisiin kohdistuneissa asenteissa tapahtuneita muutoksia vaalivuosien 2022 ja 2025 välillä. Koska kyseessä ei ole pitkäaikaistutkimus, vastaajat eivät ole aineistoissa samoja.

Vuoden 2022 aluevaaleissa 29 prosenttia äänestäjistä ei ymmärtänyt, mistä vaaleissa oli kyse. Vuoden 2025 vaaleissa osuus oli hieman pienempi, mutta edelleen lähes neljännes (23 %) ilmoitti, ettei hahmottanut vaalien merkitystä. Aluevaaleissa äänestäneiden keskuudessa vastaava osuus oli 18 prosenttia. Näin ollen voidaan arvioida, että vähintään joka kuudes äänestäjä osallistui aluevaaleihin ilman selkeää käsitystä vaalien tarkoituksesta. Vaikea ymmärtää vaalien merkitystä korostui erityisesti alle 35-vuotiaiden ryhmässä (31 %). Riittämätön perehtyneisyys vaalien sisältöön voi lisätä riskiä, ettei myöskään äänestämiseen teknisenä suorituksena ei ole perehdytty riittävästi (ks. Cantoni ym. 2021; Fatke & Heinsohn 2017; Spáč ja Zagrapan 2025).

Taulukko 4. Muutokset aluevaaleihin ja hyvinvointialueisiin kohdistuvissa asenteissa vaalivuosien 2022 ja 2025 välillä: Väittämästä jokseenkin tai täysin samaa mieltä olevien osuus (%). Aineistot: von Schoultz ym. 2022 (n=1 144), Alue- ja kuntavaalitutkimus 2025 (n=1 042).

Vastaajaryhmä	AV 2022	AV 2025	Muutos
En juurikaan ymmärtänyt/ymmärrä, mistä aluevaaleissa oli/on kyse	29	23	-6
Hyvinvointialueet tekevät suomalaisen demokratian toiminnasta entistä monimutkaisempaa	57	65	8
Hyvinvointialueet parantavat Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän laatua	29	23	-6
Aluevaltuustot olisi pitänyt muodostaa sote-asiantuntijoista, eikä valita vaaleilla/ aluevaltuustot pitäisi muodostaa sosiaali-, terveys- ja pelastusalan asiantuntijoista, eikä valita vaaleilla	45	55	10

Yleistä asennetta aluevaaleihin kuvaa myös se, että vuoden 2025 vaalien jälkeen peräti kaksi kolmesta (65 %) koki, että hyvinvointialueet tekevät suomalaisen demokratian toiminnasta entistä monimutkaisempaa. Lisäksi yli puolet (55 %) koki, että aluevaltuustojen valintaan ei tarvittaisi vaaleja, vaan ne voitaisiin muodostaa suoraan hyvinvointialueiden tehtäväkenttien asiantuntijoista. Molemmat osuudet ovat kasvaneet – kahdeksalla ja kymmenellä prosenttiyksiköllä – vuodesta 2022. Havahduttavinta on, ettei hyvinvointialueiden koeta laajalti olevan kykeneväisiä niiden

ydintehtävään: parantamaan suomalaisten sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän laatua. Vuoden 2022 vaalien aikaan 29 prosenttia koki hyvinvointialueiden parantavan palveluiden laatua, vuoden 2025 vaaleihin tultaessa osuus oli laskenut 23 prosenttiin.

Kaiken kaikkiaan tuplavaalikonteksti ja erityisesti aluevaaleihin kohdistunut epä-tietoisuus auttavat omalta osaltaan ymmärtämään, miksi myös äänestystapahtumaan liittyi paljon hämmennystä ja miksi verrattain suuri osuus äänistä hylättiin aluevaaleissa, mutta myös kuntavaaleissa (ks. Oikeusministeriö 2025). Seuraavaksi syvennyttään kysymykseen siitä, minkälaisia vaikeuksia liittyi itse äänestämistapahtumaan vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleissa ja miten kunnat erosivat toisistaan hylättyjen äänien osuudessa.

3 Vaalien järjestelyt ja äänestystapahtumaan liittyneet haasteet kuntatasolla

3.1 Alueelliset ja kuntarakenteen mukaiset erot hylättyjen äänien osuuksissa

Vuoden 2025 tuplavaalien hylätyt äänet eivät jakautuneet maantieteellisesti tasaisesti, vaan alueiden ja kuntien välillä oli huomattavia eroja. Taulukosta 5 ilmenee, että Lapin hyvinvointialueella äänistä hylättiin peräti 5,4 prosenttia, Itä-Uudellamaalla 4,8 prosenttia ja Päijät-Hämeessä 4,8 prosenttia. Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Pohjanmaalla osuus oli matalin – vain 3,2 prosenttia ja Kainuussakin vain 3,4 prosenttia.

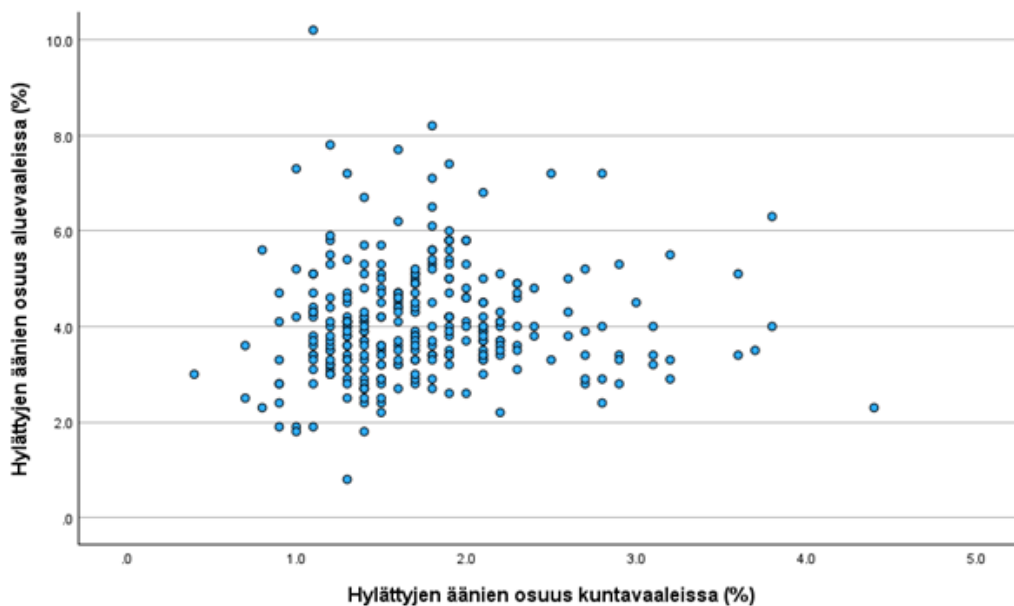
Kuntavaaleissa hylättyjen äänien osuus ei vaihdellut voimakkaasti, kun niitä tarkastellaan niin ikään hyvinvointialueiden tasolla (eli pääosin maakuntatasolla). Korkein hylättyjen äänien osuus oli Kainuussa (2,2 %), mutta kaikki alueiden prosentit ovat vaihteluvälillä 1,6–2,2 % Etelä-Pohjanmaata (1,2 %) lukuun ottamatta. Etelä-Pohjanmaalla oli siis sekä aluevaalien että kuntavaalien alhaisin hylkäysprosentti. Helsingissä, jossa aluevaaleja ei järjestetä, kuntavaalien hylättyjen äänien osuus oli vain 0,3 prosenttia. Ero on siis varsin suuri verrattuna niihin kuntiin ja alueisiin, joissa järjestettiin tuplavaalit, eikä vain kunnallisvaaleja.

Taulukko 5. Hylättyjen äänten osuus aluevaaleissa ja kuntavaaleissa hyvinvointialuetasolla. Aineisto: Tilastokeskus 2025a, 2025b

Hyvinvointialue	Hylätyt äänet aluevaaleissa (%-osuus)	Hylätyt äänet kuntavaaleissa (%-osuus)
Lapin hyvinvointialue	5,4	1,8
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	4,8	2,0
Päijät-Hämeen hyvinvointialue	4,8	1,9
Pohjanmaan hyvinvointialue	4,5	1,7
Etelä-Savon hyvinvointialue	4,4	2,0
Varsinais-Suomen hyvinvointialue	4,1	1,9
Satakunnan hyvinvointialue	4,1	1,9
Kymenlaakson hyvinvointialue	4,1	1,8
Pohjois-Savon hyvinvointialue	4,1	2,0
Keski-Suomen hyvinvointialue	4,1	1,9
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue	3,9	1,7
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	3,9	1,6
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue	3,8	1,8
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	3,8	2,1
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	3,8	2,0
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue	3,7	1,6
Pirkanmaan hyvinvointialue	3,6	1,7
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	3,5	2,0
Kainuun hyvinvointialue	3,4	2,2
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	3,2	2,0
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	3,2	1,2
Helsinki	–	0,3
Koko maa	4,0	1,6

Kuviossa 2 tarkastellaan aluevaaleissa hylättyjen äänien osuuden ja kuntavaaleissa hylättyjen äänien osuuden välistä yhteyttä kuntatasolla. Merkitsikö korkea hylättyjen äänien osuus yksissä vaaleissa korkea hylättyjen äänien osuutta myös toisissa vaaleissa? Kuvio 2 osoittaa, että näin ei käynyt. Hylättyjen äänien osuukien korrelaatio vaalien välillä on 0.05 eli niillä ei ole yhteyttä. Aluevaalien korkea hylkäysprosentti tietyissä kunnissa ei siis kuntatasolla tarkoittanut, että näiden kuntien äänestäjillä olisi ollut muiden kuntien äänestäjiä enemmän vaikeuksia täyttää äänestyslippua oikein kuntavaaleissa tai että äänestäjät olisivat jättäneet niissä tyhjiä tai asiattomia merkintöjä sisältäviä äänestyslippuja.

Kuvio 2. Aluevaaleissa hylättyjen äänien osuuden suhde kuntavaaleissa hylättyjen äänien osuuteen kuntatasolla (%). Pearsonin korrelaatio, r . Aineisto: Tilastokeskus 2025a, 2025b.

Aiemmassa oikeusministeriön toteuttamassa alue- ja kuntavaaleja koskeneessa selvityksessä havaittiin, että kunnan väestön ikärakenteella ja sukupuolijakaumalla sekä taajama-asteella oli jonkin verran vaikutusta hylättyjen äänien osuuteen kuntatasolla aluevaaleissa. Niissä kunnissa, joissa yli 65-vuotiaiden osuus on suuri, joissa miehiä on väestössä paljon suhteessa naisiin ja joiden taajama-aste on matala, annettiin suhteessa enemmän hylättyjä ääniä (Oikeusministeriö 2025). Aggregaattitason aineistolla tehdyistä analyyseistä ei kuitenkaan voida tehdä yksilötasoa koskevia johtopäätöksiä. Toisin sanoen ilman kyselytutkimusaineistoja ei siis voida sanoa, että erityisesti yli 65-vuotiaiden tai miesten ääniä hylättiin eniten.

Tarkastelemme seuraavaksi korkeasti koulutettujen osuuden ja kunnan työttömyysasteen yhteyttä hylättyjen äänien osuuteen aluevaaleissa ja kuntavaaleissa. Tarkastelu perustuu siihen, että korkeasti koulutetut ja paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevat ovat keskimääräistä kiinnittyneempiä politiikkaan, äänestävät keskimääräistä ahkerammin ja tietävät politiikasta keskimääräistä enemmän (Borg 2024; Rapeli ja Borg 2016), jolloin voidaan olettaa, että heillä on myös keskimääräistä enemmän motivaatiota hahmottaa tuplavaalien merkitys ja selvittää, miten vaaleissa äänestetään oikein. Vaikka tätä ei päästä nimenomaisesti tarkastelemaan ilman yksilötason kyselytutkimusaineistoa, voimme tarkastella eri tekijöiden välisiä yhteyksiä hylättyihin ääniin kuntatasolla.

Taulukko 6 osoittaa, että korkeasti koulutettujen osuus korreloi aluevaalien hylättyjen äänien osuuden kanssa negatiivisesti (Pearsonin korrelaatiokerroin $r=-.19$). Korkeasti koulutettujen suuri osuus kunnassa ennakoii siis sitä, että hylättyjen äänien osuus on keskimääräistä matalampi. Kuntavaaleissa vastaavaa yhteyttä ei kuitenkaan ole ($r=.04$). Korkea työttömien osuus työvoimasta korreloi hylättyjen äänien osuuden kanssa sekä aluevaaleissa ($r=.18$) että kuntavaaleissa ($r=.16$). Näin ollen tulokset osoittavat, että hylättyjen äänien esiintyminen on jokseenkin merkittävässä yhteydessä kunnan sosioekonomiseen rakenteeseen.

Lisäksi on huomattavaa, että aluevaalien äänestysprosentti ei ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä hylättyjen äänien osuuteen aluevaaleissa ($r=-.02$). Kuntavaalien äänestysprosentti sen sijaan korreloi vahvasti kuntavaaleissa hylättyjen äänien osuuden kanssa ($r=-.30$). Kuntavaaleissa korkeita hylkäysprosentteja esiintyi kunnissa, joissa äänestysaktiivisuus jäi enintään 60 prosenttiin. Sen sijaan kaikissa kunnissa, joissa äänestysprosentti oli erityisen korkea, hylkäysprosentti oli matala.

Taulukon 6 tulokset voisi tiivistää niin, että kunnan sosioekonominen rakenne on kuntavaalien hylättyjä ääniä merkittävämmässä yhteydessä aluevaalien hylättyihin ääniin, kun taas äänestysaktiivisuus on merkittävämmässä yhteydessä päinvastoin kuntavaalien hylättyihin ääniin.

Taulukko 6. Aluevaaleissa hylättyjen äänten ja kuntavaaleissa hylättyjen äänten osuuden sekä kuntatason rakenteellisten muuttujien ja äänestysprosenttien välinen korrelaatio. (Pearsonin korrelaatiokerroin r). Aineisto: Tilastokeskus 2025a, 2025b

Kuntatason muuttuja	Hylättyjen äänien osuus aluevaaleissa	Hylättyjen äänien osuus kuntavaaleissa
Korkeakoulututkinnon	-.19**	.04
suorittaneiden osuus	–	–
Työttömien osuus	.18**	.16**
työikäisestä väestöstä	–	–
Aluevaalien	-.02	–
äänestysprosentti	–	–
Kuntavaalien	–	-.30**
äänestysprosentti	–	–

Lopuksi tarkastelemme vielä lyhyesti hylättyjä ennakkoääniä suhteessa hylättyihin vaalipäivän ääniin aluevaaleissa. Kaikista ennakkoäänistä hylättiin aluevaaleissa 3,8 prosenttia ja kaikista vaalipäivän äänistä hylättiin 4,2 prosenttia. Ennakkoäänestyksessä hylättyjen äänien osuuden ja vaalipäivänä hylättyjen äänien osuuden välillä vallitsee kuntatasolla melko vahva korrelaatio ($r=.48$). Erojakin kuitenkin on. Suurimmat erot hylättyjen ennakkoäänien ja hylättyjen vaalipäivän äänten prosentiosuuksissa olivat pienissä kunnissa, joista moni sijaitsee Keski- tai Pohjois-Suomessa. Neljästätoista kunnassa vaalipäivän äänistä hylättiin yli neljä prosenttiyksikköä enemmän kuin ennakkoäänistä (Nakkila, Kinnula, Alavieska, Reisjärvi, Viitasaari, Puumala, Kannonkoski, Merikarvia, Kaskinen, Pudasjärvi, Enontekiö, Utsjoki, Kolari ja Utajärvi).

3.2 Kuntahaastattelut

3.2.1 Kuntien valintakriteerit

Tätä raporttia varten haastateltiin kuntien vaaliviranomaisia. Haastatteluihin valittiin yhdeksän kuntaa sillä perusteella, kuinka suuri osuus aluevaaleissa annetuista äänistä hylättiin. Valinnat tehtiin niistä kymmenestä kunnasta, joissa aluevaaleissa hylättyjen äänien osuus kaikista äänistä oli kaikkein matalin ja niistä kymmenestä kunnasta, joissa aluevaaleissa hylättyjen äänien osuus kaikista äänistä oli kaikkein korkein. Valintakriteerejä olivat lisäksi kuntakoko ja maantieteellinen sijainti. Kunnat valittiin niin, että ne edustavat eri hyvinvointialueita ja että niiden asukasluvun ja äänestäjäkunnan koko on riittävän suuri, jotta yksittäisillä hylätyillä äänillä ei olisi liian suurta merkitystä hylkäysprosentille ja kunnan sijainnille hylättyjen äänen mukaisessa kunta-rankingissa. Haastatteluihin valittiin kuntia, joiden asukasluku on vähintään 2 000.

Taulukosta 7 näkyvät vihreällä merkittynä valitut kunnat. Matalan aluevaalien äänten hylkäysprosentin kunnista mukana ovat Inkoo, Kirkkonummi, Kaustinen, Ilmajoki ja Kontiolahti. Inkoo ja Kirkkonummi sijaitsevat Länsi-Uudellamaalla, Ilmajoki Etelä-Pohjanmaalla, Kaustinen Keski-Pohjanmaalla ja Kontiolahti Pohjois-Karjalassa. Tästä kategoriasta valittiin viisi kuntaa sen takia, että Kontiolahti muodostaa tietynlaisen erikoistapauksen: Kontiolahdella hylättiin kymmenenneksi vähiten ääniä aluevaaleissa (2,3 %), mutta kaikkein eniten kuntavaaleissa (4,4 %). Valituista viidestä kunnasta Kirkkonummi on asukasluvultaan ylivoimaisesti suurin (41 635 asukasta). Yli 10 000 asukkaan kuntia ovat Ilmajoki ja Kontiolahti. Pienin kunnista on Kaustinen (4 118 asukasta).

Kunnista, joissa aluevaalien äänten hylkäysprosentti oli korkea, haastateltavina ovat Kolari, Pudasjärvi, Utajärvi ja Tervola. Näistä kunnista Kolari ja Tervola sijaitsevat Lapissa ja Pudasjärvi ja Utajärvi Pohjois-Pohjanmaalla, ja niiden asukasluvut vaihtelevat 2366 asukkaan (Tervola) ja 7304 asukkaan (Pudasjärvi) välillä. Huomattavaa on, että Kolarissa (1,1 %), Utajärvellä (1,2 %) ja Tervolassa (1,6 %) hylättyjen äänien osuus kuntavaaleissa oli alle valtakunnallisen keskiarvon. Pudasjärvelläkin (1,8 %) hylättyjen äänien osuus oli sama kuin valtakunnallinen osuus, kun Helsinkiä ei oteta huomioon.

Taulukko 7. Kunnat, joissa aluevaaleissa hylättyjen äänten osuus oli kaikkein matalin ja kunnat, joissa osuus oli kaikkein korkein vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleissa.
Aineisto: Tilastokeskus 2025a, 2025b

Sija-luku	Kunta	Asukas-luku 2024	Hyvinvointialue	Aluevaalien äänestysprosentti	Hylättyjen äänten osuus aluevaaleissa	Hylättyjen äänten osuus kunta-vaaleissa
1.	Lestijärvi	665	Keski-Pohjanmaa	67.2	0.8	1.3
2.	Perho	2 594	Keski-Pohjanmaa	58.9	1.8	1.0
3.	Lappajärvi	2 758	Etelä-Pohjanmaa	56.6	1.8	1.4
4.	Inkoo	5 402	Länsi-Uusimaa	68.6	1.9	0.9
5.	Kirkkonummi	41 635	Länsi-Uusimaa	55.4	1.9	1.0
6.	Kaustinen	4 118	Keski-Pohjanmaa	55.4	1.9	1.1
7.	Askola	4 651	Itä-Uusimaa	50.6	2.2	2.2
8.	Ilmajoki	12 429	Etelä-Pohjanmaa	55.0	2.2	1.5
9.	Kuortane	3 335	Etelä-Pohjanmaa	59.3	2.3	0.8
10.	Kontiolahti	15 071	Pohjois-Karjala	50.3	2.3	4.4
–						
282.	Reisjärvi	2 556	Pohjois-Pohjanmaa	58.8	7.1	1.8
283.	Kannonkoski	1 186	Keski-Suomi	55.8	7.2	2.8
284.	Kemijärvi	6 954	Lappi	54.8	7.2	1.3
285.	Rautavaara	1 413	Pohjois-Savo	53.8	7.2	2.5
286.	Oripää	1 304	Varsinais-Suomi	58.9	7.3	1.0
287.	Savukoski	964	Lappi	61.4	7.4	1.9
288.	Tervola	2 826	Lappi	57.3	7.7	1.6
289.	Utajärvi	2 466	Pohjois-Pohjanmaa	52.9	7.8	1.2
290.	Pudasjärvi	7 304	Pohjois-Pohjanmaa	47.2	8.2	1.8
291.	Kolari	3 987	Lappi	66.5	10.0	1.1

Kuntien haastattelut tehtiin 21.11.–15.12.2025 välisenä aikana etähaastatteluina Teams-ohjelmalla (ks. Liite 1). Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, ja ne kestivät keskimäärin 50 minuuttia. Haastateltavina olivat kunkin kunnan vaalijärjestelyistä vastanneet viranhaltijat. Tässä raportissa ei sitaattien kohdalla yksilöidä, minkä kunnan edustajasta on kyse, vaan viranhaltijoihin viitataan sen mukaan, edustaako viranhaltija kuntaa, jossa oli matala vai korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa.

3.2.2 Vaalien etukäteisjärjestelyt kunnissa

Oikeusministeriö lähetti syyskuussa 2024 kaikille kunnille niin sanotun kuntakirjeen, joka on perinteisesti ministeriön ensimmäinen virallinen ohjeistus tulevien vaalien toimittamisesta (ks. Oikeusministeriö 2025). Siinä annettiin ohjeet muun muassa ennakoäänestyspaikkojen ja vaalipäivän äänestyspaikkojen määräämisestä, vaalitietojärjestelmän käytöstä sekä vaalimateriaalin hankkimisesta. Lisäksi kuntakirjeessä annettiin myös ensivaiheen ohjeet alue- ja kuntavaalien toimittamisesta sekä ohjeet äänestyspaikkojen valintaan liittyvistä kysymyksistä. Tuplavaaleissa oli ratkaistavana kysymyksiä, joita erikseen järjestetyissä vaaleissa ei tarvitse ottaa huomioon. Relevantein ja isoin käytännön valinta, joka kuntien tuli tehdä, oli itse äänestämistapahtuman organisointi – miten äänestäjät käytännössä äänestävät. Oikeusministeriön vaaliohjeessa määriteltiin, että

”Äänestys järjestetään kunnan itsensä päättämällä tavalla: Molemmat ehdokaslistojen yhdistelmät sijoitetaan samaan äänestyskoppiin eli äänestäjä täyttää molemmat äänestysliput yhdessä kopissa TAI

Käytetään kahta äänestyskoppia, violetti yhdistelmä yhdessä ja valkoinen yhdistelmä toisessa ja äänestäjä käy samalla kertaa molemmissa kopeissa TAI

Käytetään kahta äänestyskoppia siten, että äänestäjä saa ensin vain toisen vaalin äänestyslipun ja vasta sen jälkeen toisen vaalin lipun eli äänestäjä käy äänestyskopeissa kaksi eri kertaa”

Alue- ja kuntavaalien jälkeen oikeusministeriö keräsi äänestysjärjestelyitä koskeeneen kyselyn. Manner-Suomen 291 kunnasta, joissa järjestettiin tuplavaalit, kyselyyn vastasi 218 kuntaa (75 %). Vastanneista kunnista peräti 195 kuntaa (89 %) käytti molempien vaalien ehdokaslistojen yhdistelmiä samassa äänestyskopissa, jolloin myös kummankin vaalin äänestysliput annettiin luonnollisesti samalla kertaa äänestäjälle. Tälle menetelmälle annettiin ensisijaisuus oikeusministeriön ohjeissa vaalien organisoinnista. Vain 12 kuntaa käytti mallia, jossa äänestyspaikalla oli erilliset kopit

aluevaaleja ja kuntavaaleja varten, jolloin kummassakin kopissa oli vain yksien vaalien ehdokaslistat. Äänestämistapahtumat oli siis tällä tavalla eriytettyjä. Yksitoista kuntaa ilmoitti, että heidän käytäntönsä vaihtelivat äänestysalueittain.

Kuntien vaaliviranomaisten haastatteluista kävi ilmi, että ensimmäistä kertaa tuplavaaleina järjestetyt alue- ja kuntavaalit olivat kunnille iso ponnistus. Vaaleja edelsivät perinteiset etukäteisvalmistelut, joita tehtiin oikeusministeriön ohjeiden mukaisesti. Kunnat tekevät vaaleissa paljon omia käytännön ratkaisuja, sillä äänestysalueen koko (äänioikeutettujen ja äänestäjien määrä), käytettävissä olevat tilat ja käytettävissä oleva vaalivirkailijoiden määrä asettavat omat reunaehdot äänestämisyjärjestelyille. Isoin kysymys oli edellä mainittu, vaalien äänestystapahtuman organisointiin liittyvä valinta. Kunnat saivat päättää itse, annetaanko äänestäjälle samalla kertaa molempien vaalien äänestysliput vai saako äänestäjä ensin vain toisen vaalin äänestyslipun ja vasta sen jälkeen toisen vaalin lipun. Toinen valinta koski sitä, täyttääkö äänestäjä molemmat äänestysliput yhdessä kopissa, jonka seinällä on molempien vaalien ehdokaslistojen yhdistelmät vai täyttääkö äänestäjä kuntavaalien äänestyslipun kuntavaalien äänestyskopissa ja aluevaalien äänestyslipun aluevaalien äänestyskopissa.

Kaksi haastatelluista kunnista oli valinnut kahden äänestyskopin taktiikan. Toisessa kunnassa ihmeteltiin, että ohjeistus yhden kopin käytöstä ja molempien äänestyslippujen antamisesta samalla kertaa äänestäjälle tuli verrattain myöhään:

”Hieman antaisin oikeusministeriön ohjeistukselle kritiikkiä siitä, että kun olimme jo valmiiksi ehtineet suunnitella kaiken toisella tavalla kahta kappaletta käyttäen, niin sitten tuli aika myöhäisessä vaiheessa ohjeet ja vaalimateriaali ja suositeltiin kuitenkin yhtä tapaa. Vaikka toisaalta oli hyvä, että kunnille annettiin avoimet kädet tehdä valintansa”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

”Lähdin tarkoituksella seurakuntavaaleihin katsomaan, että miten tuplavaalit toimivat käytännössä. Siellä oli havaittavissa selkeästi, että ihan hirveästi tulee hylättyjä ääniä, kun äänestäjät eivät tiedä, kumpi lippu on kyseessä missäkin vaalissa ja mikä numero laitetaan mihinkin, vaikka niissäkin oli värikoodit, valkoinen ja oranssi, Siellä meni melkein kymmenen prosenttia äänistä hukkaan. Meille oli päivän selvää, että vaalit kannattaa eriyttää äänestettäessä. Päätimme tehdä äänestäjille homman mahdollisimman helpoksi, että he tietävät, mistä äänestetään kussakin kopissa.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Useassa kunnassa, jossa valittiin menetelmäksi kahden äänestyslipun täyttäminen yhdessä äänestyskopissa, koettiin, että ministeriön ohjeistuksella oli iso merkitys äänestämistavan valinnassa. Erään haastatellun kunnan vaaliviranomainen totesi, että valinnassa mentiin puhtaasti oikeusministeriön ohjeiden ja ensisijaisuuden mukaan. Toinen haastateltu totesi, että ”emme me täällä kunnassa yhtään osanneet ajatella miten tämä menee. Ajattelimme, että he siellä ministeriössä tietävät, mikä on hyvä ja kannattava tapa toimia.”

”Oikeusministeriöllä on tärkeä ohjaava rooli ja suomalainen virkahenkilö on sellainen, että se ajattelee, että ohje on yhtä kuin laki. Meille ei olisi tullut mieleenkään, että olisi tehty toisin kuin mikä oli OM:n ensisijainen vaihtoehto. Hyvä, että ohjeet olivat tarkat ja konkreettiset. Suomi on täynnä virastoja, jotka eivät anna tarpeeksi konkreettisia ohjeita.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

”Tulimme siihen tulokseen, että annamme kaksi lippua yhtä aikaa, kun OM:n ohjeistus siihen vaihtoehtoon oli niin selkeä. Ja se oli kuitenkin valtakunnallinen ohjeistus. Totesimme, että se on meille helpompi tapa ja ajattelimme, että se olisi myös äänestäjälle helpompi, kunhan vain ohjeistamme äänestäjiä toimimaan rauhallisesti.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Vaaleihin valmistauduttiin haastatteluissa kunnissa vaihtelevasti, resurssien mukaan. Esimerkiksi Kirkkonummella valmistauduttiin ennen vaaleja siihen, että vaalitoimitsijoita tarvitaan paljon enemmän, joten myös koulutustilaisuuksiin investoitiin enemmän. Kirkkonummella ei ole käytössä erillistä vaalibudjettia, vaan varoja käytetään sen mukaan, mitä vaalien sujuvaan organisointiin tarvitaan. Kolarin kunnassa terävöitettiin vaalivirkailijoille annettavaa koulutusta, jotta äänestäjiä ohjeistetaan varmasti kunnolla ja oikein uudenlaisessa äänestystilanteessa. Kaustisella toistettiin viestiä kaksista vaaleista moneen kertaan eri kanavilla, kuten kunnan internet-sivuilla ja some-kanavilla sekä lähetettiin kuntatiedote vaaleita jokaiseen postilaatikkoon.

Huomionarvoista on, että kunnat eivät ennakkoon eivätkä myöskään äänestyksen aikana käyneet liiemmin keskusteluita naapurikuntiansa tai muidenkaan kuntien kanssa äänestysjärjestelyistä tai jakaneet hyväksi havaitsemiaan käytänteitä. Muiden kuntien käytäntöjä tuli toki esiin oikeusministeriön järjestämällä vaaliklinikoilla käydyissä keskusteluissa.

Suurin syy tähän oli, että kunnille vaalit ovat ensisijaisesti lakisääteinen velvollisuus, joka niiden tulee hoitaa, ja jota viranhaltijat hoitavat oman työnsä ohessa. Harvalla on aikaa ja mahdollisuuksia panostaa erityisesti vaaleihin ja pohtia ja vertailla erilaisten käytänteiden toimivuutta. Toisaalta esimerkiksi Kaustisen kunta kävi keskusteluita Vetelin ja Perhon kanssa, miten kahdet vaalit saadaan vietyä läpi ja minkälaiset tilaratkaisut se vaatii ja miten ääntenlaskenta saadaan suoritettua mahdollisimman jouhevasti.

Oikeusministeriön vaaliohjeet koettiin laajalti selkeiksi ja informatiivisiksi, ja niihin oltiin tyytyväisiä. Myös ministeriön järjestämä vaaliklinikka koettiin hyödylliseksi. Ainoa esiin nostettu kritiikki koski sitä, että yhden kunnan vaaliviranomainen koki suureksi ongelmaksi sen, kun tietoa on paljon ripoteltuna moneen eri paikkaan ja tiedostoon. Toiveissa oli, että yhdessä paikassa olisi kaikki oleellimmat tiedot vielä selkeämmin koottuna. Kunnassa koettiin tiedonmurusten koonti ja etsiminen rasakaksi, kun vaalit olivat selviytymistaistelua erityisesti henkilöresurssien suhteen.

3.2.3 Äänestystapahtuma

Äänestyksen aikana ilmenneet vaikeudet ja äänestäjien kokemus äänestystilanteesta

Vuoden 2025 alue- ja kuntavaalitutkimuksen (Westinen ym. 2026) havainnot siitä, että aluevaalien ja kuntavaalien hahmottaminen ja erottaminen toisistaan oli vaikeaa noin kolmasosalle äänestäjäkunnasta, saivat vahvistusta kuntien vaaliviranomaisten havainnoista äänestyspaikoilta. Tuplavaaleihin liittyi itse äänestystapahtuman osalta verrattain paljon hämmennystä.

Kuntien vaaliviranomaisten mukaan osa äänestäjistä ihmetteli paikalla saapuesaan, miksi kahdet vaalit järjestetään yhtä aikaa ja pitääkö molemmissa vaaleissa äänestää. Osa ei halunnut äänestää molemmissa vaaleissa, ja lähes aina aluevaalien äänestyslippu oli se, joka otettiin hämmennyksellä vastaan tai joka jätettiin ottamatta vastaan. Usean kunnan vaaliviranomaiset kuvailivat tilannetta aidoksi yllätykseksi osalle äänestäjistä. Eräs vaaliviranomaisista kertoi osan äänestäjistä ihmetelleen, että miksi heille annetaan kaksi äänestyslippua käteen. Tyhjiä äänestyslippujen isosta määrästä ääntenlaskennassa pääteltiin, että osa otti äänestyslipun vastaan, koska ei halunnut näyttää kanssäänestäjille, ettei äänestä toisissa vaaleissa. Osassa kuntia vastaavaa ei kuitenkaan havaittu. Eräässä kunnassa, jossa aluevaalien äänten hylkäysprosentti oli matala, havainto oli se, että äänestäjät vaikuttivat olevan kartalla siitä, että on kahdet vaalit. Äänestyspaikalla ei tullut yllätyksiä.

”Lähinnä vanhemmat ihmiset eivät ymmärtäneet, että mikä tämä koko homma on aluevaaleissa. Osa koki haastavaksi koko lippulappushow’n ennakkoäänestyksessä, kun oli monta lappua ja kuorta ja allekirjoitettavaa. Se on osalle äänestäjistä hirmu jännittävä tilaisuus ja siinä on läsnä herranpelko. Yritettiin sitten lievittää jännitystä sanoittamalla tilannetta, että miten tässä toimitaan. Äänestäjille on shokki se, kun on totuttu tekemään tietyllä tavalla ja nyt äänestämisen tavalliset mekanismit eivät toteutuneet.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

”Äänestyskopissakin kyseltiin vielä, että oliko tämä lippu nyt näihin vaaleihin ja sitten vaalitoimitsija huudahti, että valkoinen kuntavaaleihin ja violetti aluevaaleihin. Vaalitoimitsijoina kyllä ohjeistimme äänestäjiä, että jos otat molemmat äänestysliput, niin katso lipun väriä ja kopissa olevien ehdokaslistojen värejä, että ne kulkevat käsi kädessä. Tuntuu, että osa äänestäjistä koki painetta suorittaa äänestäminen nopeasti ja kiireessä eivätkä kokeneet, että saivat äänestää rauhassa. Ehkä se on suomalaisuuden ydintä miettiä, ettei vain minun takiani pääsisi syntymään jonoa.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Yllä mainittua paineen ja kiireen tuntua äänestäjissä yritettiin lievittää eri keinoin. Kaustisella koulutettiin vaalivirkailijoita sanoittamaan tilanne äänestäjille niin, että äänestämistilanteessa ei tarvitse kenenkään hätäillä, vaan voidaan edetä rauhallisesti. Vaaliavustaja puolestaan informoi jonossa olevia malttamaan oman vuoronsa odottamista ja antamaan äänestysrauhan sille, jonka vuoro oli äänestää. Kirkkonummella järjestettiin vuorot niin, että kiireisimmiksi tiedetyillä äänestysaikoina paikalla oli tavallista useampi vaalitoimitsija. Ennakkoäänestyksessä osa vaalitoimitsijoista toimi niin sanottuina liikenteenohjaajina, jotta ihmiset tietävät, mihin heidän kuuluu mennä. Kirkkonummella koettiin, että erillisten ”äänestysputkien” luominen kuntavaaleja ja aluevaaleja varten selkeytti tilannetta, kun ensin äänestäjälle annettiin kuntavaalien äänestyslippu, joka täytettiin kuntavaalien äänestyskopissa ja sen jälkeen sama menettely toistettiin aluevaalien osalta. Kirkkonummella ajateltiin, että tällä tavalla voitiin minimoida väärinymmärrysten riskit. Aikaa tällä tavalla äänestettäessä kului enemmän, mutta palaute oli pääosin positiivista ja järjestelyn selkeyttä kehuittiin.

Inkoossa oli käytössä niin ikään sama menetelmä kuin Kirkkonummella, ja järjestely keräsi pääosin äänestäjistä kiitosta. Osa ärtyi, kun välillä muodostui pitkiä jonoja. Ilmajoella, jossa valittiin yhden äänestyskopin taktiikka, äänestäminen hoidettiin niin, että sama vaalivirkailija hoiti koko äänestysprosessin saman äänestäjän kanssa alusta loppuun. Tuplavaaleissa tämä menettely aiheutti tilanteita, joissa äänestäjä saattoi viettää äänestyskopissa pitkänkin ajan täyttäessään äänestyslippuja, ja jonottavat äänestäjät ajattelivat, että vaalivirkailija olisi ollut jo vapaana palvelemaan heitä. Tällöin jonottaville äänestäjille piti perustella menettelyä.

Yleisimmät syyt äänestyslippujen hylkäämiselle

Vuoden 2025 vaaleista tehty muistio (Oikeusministeriö 2025) osoitti, että sekä kuntavaaleissa että aluevaaleissa vajaa 60 prosenttia hylätyistä äänestyslipuista hylättiin siksi, että ehdokkaan numero oli merkitty epäselvästi tai virheellisesti. Tyypillistä oli muun muassa se, että kuntavaalien äänestyslippuun laitettiin aluevaaliehdokkaan nelinumeroinen ehdokasnumero, ja aluevaalien äänestyslippuun kuntavaalien numero. Aluevaaleissa noin viidennes ja kuntavaaleissa noin neljännes hylätyistä äänistä hylättiin lippuun kirjoitetun nimen tai muun asiattoman merkinnän vuoksi. Lisäksi tyhjiä äänestyslippujen osuus hylätyistä äänistä oli aluevaaleissa noin 20 prosenttia ja kuntavaaleissa 12 prosenttia.

Haastatelluissa kunnissa havaittiin jonkin verran vaihtelua hylättyjen äänten syiden yleisyydessä. Kirkkonummella havaittiin, että ehdokkaan numero oli painettu mieleen kuntavaaleista ja laitettu sama numero molempiin vaaleihin, vaikka kyseinen ehdokas ei välttämättä edes ollut ehdolla aluevaaleissa. Inkoolla valtaosassa hylätyistä lipuista oli erityinen tuntomerkki tai asiaton merkintä tai numero vääristä vaaleista. Hylättyjä protestiäänä annettiin huomattavasti enemmän aluevaaleissa kuin kuntavaaleissa. Ilmajoen 116 hylätystä äänestä 72 oli sellaisia, joissa ehdokkaan numero on merkitty siten, ettei selvästi ilmene, ketä ehdokasta se tarkoittaa (62 %). Äänistä 25 oli tyhjiä (22 %) ja 16 sellaisia, joissa luki nimi tai joissa oli erityinen tuntomerkki tai muu asiaton merkintä (14 %). Ilmajoen jakauma vastasi siis lähes täysin yllä olevaa valtakunnallista jakaumaa aluevaalien hylättyjen äänien syissä.

Tervolassa oli aluevaaleissa yhteensä 101 hylättyä ääntä. Näistä yhteensä 60 oli sellaisia ääniä, joissa oli kuntavaalien ehdokasnumero aluevaalien äänestyslipussa ja kuudessa lipussa oli ehdokkaan numero merkitty liian epäselvästi. Tyhjiä ääniä annettiin 35 kappaletta eli noin kolmasosa kaikista äänistä, mikä on selkeästi yli valtakunnallisen keskiarvon (Oikeusministeriö 2025). Tervolan vaaliviranomainen arvioi, ettei monella äänestäjällä ollut ylipäättään aitoa halua äänestää aluevaaleissa, kun vaaleista ja ehdokkaista ei tiedetty niin paljoa ja kun kuntavaalit olivat äänestäjille ensisijaiset ja tärkeämmät vaalit.

Toisessa haastatellussa Lapin kunnassa, Kolarissa, oli aluevaaleissa yhteensä 222 hylättyä ääntä. Näistä 90 lipussa ei voitu selvittää, ketä ehdokasta tarkoitettiin ja 93 lipusta (42 %) oli tyhjiä. Tyhjiä ääniä oli aluevaaleissa siis suhteellisesti vielä enemmän kuin Tervolan kunnassa. Monessa aluevaalien lipussa oli kuntavaaliehdokkaan numero, mutta kuntavaaleissa oli vain yksittäisiä äänestyslippuja, joissa oli aluevaalien ehdokasnumero. Kuntavaaleissa hylättiinkin Tervolassa vain 1,1 prosenttia kaikista äänistä, mikä on alle valtakunnallisen keskiarvon. Kolarissa osa äänestäjistä sanoikin suoraan äänestyspaikalla, että "aluevaalit ovat aivan turhat vaalit". Vaalivirkailijat tulkitsivat Suomen suurimman hylättyjen äänien osuuden (10,2 %) aluevaaleissa protestiksi.

Pudasjärvellä suurin äänten hylkäämisen syy oli, että aluevaalien lipussa oli kuntavaalin numero ja tulkintana oli, että äänestäjät yrittivät äänestää samalla numerolla molemmissa vaaleissa. Kunnassa pohdittiin, että vaalimainokset saattoivat sekoittaa äänestäjiä, sillä niissä oli usein molempien vaalien ehdokasnumerot, ja osalla äänestäjistä saattoi mennä ohi, että toinenkin numero (aluevaalien nelinumeroinen) oli todella ehdokasnumero.

Kontiolahti muodosti hylätyissä äänissä kokonaan oman erikoistapauksensa. Kunnassa hylättiin vain 2,3 prosenttia aluevaalien äänistä, mutta peräti 4,4 prosenttia kuntavaalien äänistä, mikä oli eniten koko maassa. Kuntavaaleissa hylättiin Kontiolahdella yhteensä 258 ääntä. Näistä peräti 215 oli sellaisia äänestyslippuja, joissa oli virheellinen ehdokasnumero. Heikosti tai epäselvästi merkittyjä numeroita oli yksittäisiä, viisitoista äänestyslippua oli tyhjiä ja kuudessatoista lipussa oli asiaton merkintä. Erityislaatuinen tilanne syntyi siitä, että Kontiolahdella äänestettiin joensuulaisia ehdokkaita kuntavaaleissa. Yksi Joensuun ennakoäänestyspaikoista sijaitsee aivan Kontiolahden rajan tuntumassa isossa ruokakaupassa, jossa huomattava osa kontiolahtelaisista käy äänestämässä. Kontiolahdella pystyttiin päättelemään, että huomattava osa äänestäjistä oli äänestänyt joensuulaista ehdokasta, koska Kontiolahdella kuntavaalien ehdokasnumerointi ei yllä niin pitkälle. Kunnassa pääteltiin, että näin pääsi käymään siksi, ettei äänestyspaikalle saavuttaessa tarkistettu, missä kunnassa kullakin äänestäjällä on äänioikeus ja koska äänestyskopissa oli Joensuun kuntavaaliehdokkaiden lista, jossa oli monelle äänestäjälle tuttuja nimiä.

Tyhjien äänten osalta monessa kunnassa pohdittiin, kuinka moni otti aluevaalien lipun vastaan velvollisuudentunnossa. Äänestämisen käsittäminen kansalaisvelvollisuutena elää vahvana varsinkin vanhimmissa sukupolvissa (ks. Borg 2024), joten kieltäytyminen toisen äänestyslipun vastaan ottamisesta voi tuntua kiusalliselta. Äänestystilanteessa tulee ilmi seuraaville jonossa olijoille sekä vaalitoimitsijoille, että henkilö jättää äänestämättä kyseisissä vaaleissa (vaikkakin vaaleissa oli teknisesti mahdollista äänestää vaaleissa eri käyntikerroilla). Esimerkiksi Kaustisella kuitenkin kysyttiin jokaiselta äänestäjältä, haluaako äänestäjä äänestää molemmissa vaaleissa eikä kunnassa havaittu tilannetta, jossa äänestäjälle olisi ollut kiusallista kertoa äänestävänsä vain yksissä vaaleissa.

Resurssien riittävyys kunnissa

Vaalien samanaikainen toimittaminen vaati erityisesti kunnilta paljon, sillä niiden vastuulla oli paitsi kuntavaalien järjestäminen ja ääntenlaskenta, myös kaikki aluevaaleihin liittyvät käytännön asiat. Tämä koettiin haastatteluissa laajalti epäoikeudenmukaiseksi ja kuntia kuormittavaksi järjestelyksi. Yleinen toive oli, että hyvinvointialueiden viranhaltijat veloitettaisiin olemaan mukana vaalitoimitsijoina ennakoäänestyksessä ja ääntenlaskennassa.

Kunnille tuplavaalien iso kysymys olikin resurssien riittävyys monella eri tapaa: kuinka vaalivirkailijoita saadaan riittävästi ja miten he selviytyvät isosta urakasta? Ehditäänkö äänet laskemaan tarpeeksi nopeasti oikein? Kuinka hyvin fyysiset äänestystilat riittävät äänestämisen järjestämiseen?

Vaalivirkailijoiden osalta vaalipäivän varsinainen äänestyspäivä tuotti enemmän haasteita kuin ennakoäänestys. Vaalipäivän toimitsijoiden rekrytointi on pitkälti puolueiden vastuulla, kun taas ennakoäänestystä hoitavat viranhaltijat ja vapaaehtoiset kuntalaiset (kuten esimerkiksi opiskelijat korkeakoulukaupungeissa). Rekrytoinnin yhtenä haasteena nähtiin se, että vaalipäivän vaalivirkailijana olosta maksetaan kertapalkkio, vaikka päivä on todella pitkä, kun taas ennakoäänestyksestä maksetaan tuntimääräinen palkkio.

Vaalipäivän äänestyspaikkojen vaalilautakuntien yleiseksi ongelmaksi koettiin se, että moni vaalilautakunnan jäsenistä alkaa olla iäkäs eivätkä heidän it-osaamisensa ja tarkkuutensa ole riittävä. Monien ihmisten sitoutuminen vaaleista toiseen vaalivirkailijana toimimiseen nähtiin kuitenkin arvokkaaksi asiaksi, vaikka palkkiot ovat pienet ja vastuu suuri. Iso kysymys onkin, miten varsinkin tuplavaalien vaalipäivä saadaan tulevaisuudessa vietyä läpi, jos vaalivirkailijasysteemiä ei muuteta ja suuri osa nykyisistä vaalivirkailijoista ei enää kykene toimimaan virkailijoina eikä nuoria tai keski-ikäisiä saada tilalle.

Yksi haastatelluista kunnan vaaliviranomaisista tiivistää asetelman näin:

”Lautakunnissa on 18-vuotiaita, jotka eivät ole ikinä itse päässeet äänestämään ja sitten siellä on sinne puolipakotettuja vanhuksia. Iltayöstä lasketaan ääniä tällä kokoonpanolla. Aluevaalien isojen numeroiden haaste on valtava ääntenlaskennassa, ja se vaatii kokeneiltakin tekijöiltä paljon. Tekemisen määrä on mielestäni kohtuuton varsinkin pienille kunnille. Vaalipäivän pituus on yksinkertaisesti liikaa, kun ollaan kahteen asti yöllä töissä ja seuraavana aamuna pitäisi olla terävänä suorittamassa tarkistuslaskentaa. Hirveän vanhanaikaiselta järjestelmältä tuntuu koko vaalipäivä”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Kirkkonummella pyrittiin rekrytoimaan vaalivirkailijoita tavallista enemmän tuplavaaleihin (puolitoistakertainen määrä), mutta tähän tavoitteeseen ei päästy, koska vapaaehtoisia ei saatu tarpeeksi. Inkoossa huomattiin vaalipäivän iltana, että äänten laskenta takkusi sen vuoksi, että vaalivirkailijat olivat rasittuneita pitkästä päivästä, ja tulosta oli pakko laskea uusiksi, kun annettujen äänten määrä ei vastannut laskettua tulosta. Rasitus koettiin kovaksi keskusvaalilautakunnan työskentelyssä.

”Meidän pitää miettiä, että mitä tehtäisiin jatkossa toisin. Jos otamme enemmän henkilöitä töihin, niin se maksaa, ja siitä tulee paljon lisäkustannuksia kunnille. Olisin yllätynyt, jos yksikin keskustan vaalilautakunnan jäsenistä olisi mukana myös neljän vuoden päästä.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Monet kuntien vaaliviranomaisista nostivat esiin sen, että ääntenlaskenta ja vaalituloksen saaminen venyy tuplavaaleissa väkisinkin liian myöhään. Vaalivirkailijoiden ja ääntenlaskennan kannalta pidettiin suotavana, että vaaleissa voitaisiin harkita vaalihuoneistojen sulkemista esimerkiksi iltakuuden aikaan. Tällöin ehdokkaat, äänestäjät ja tiedotusvälineet saisivat vaalituloksen selville aikaisemmin. Isona haittatekijänä vaalipäivässä pidetään nimenomaan sitä, että vaalivirkailijoiden tarkkaavaisuus ei ole parhaimmillaan, kun laskettavana on kaksien vaalien äännet ja nelinumeroiset ehdokasnumerot aiheuttavat helposti virheitä myös ääntenlaskijoille (sen lisäksi, että numerot saattavat mennä äänestäjillä sekaisin). Myös vaalituloksen laskeminen aiheutti tilaresurssien suhteen ongelmia. Esimerkiksi Utajärven kunnassa oli vaikeaa löytää sopivaa ja kriteerit täyttävää tilaa ennakoäänien laskemiselle, kun aluevaaleissa äännet hajautuvat niin monelle ehdokkaalle, että kovin pieni tila ei riitä lippujen järjestämiseen.

Oikeusministeriön kunnille lähettämä palautekysely, johon vastasi 152 kuntaa, osoitti niin ikään, että suurin ja eniten kommentteissa toistunein ongelma oli vähäiset henkilöresurssit. Äänten laskeminen oli hidasta, ja se johtui vähäisestä työntekijämäärästä, tilarajoitteista ja tuplamäärästä työtä. Äänten laskemisen hoputtaminen saatettiin nähdä virheiden mahdollisena syynä. Henkilöstöä tarvittiin enemmän sekä ennakoäänestykseen että äänten laskentaan. Toistuvia hankaluuksia oli myös löytää jäseniä vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan, koska esteellisiä henkilöitä oli niin paljon. Myös äänestäjien ohjaamiseen ja neuvomiseen meni enemmän resursseja kuin normaalisti, ja äänestämässä kesti tavallista pidempään, mikä aiheutti pitkiä jonoja. Varsin yleinen toive palautekyselyssä oli niin ikään, että hyvinvointialueet osallistuisivat vaalien organisointiin ja ääntenlaskentaan.

3.2.4 Vaalien jälkeen käyty keskustelu hylätyistä äänistä

Vaalien jälkeiset keskustelut hylätyistä äänistä ja niiden syistä

Tuplavaaleja käytiin kunnissa läpi vaihtelevasti. Osin kunnissa oltiin vain tyytyväisiä, että urakka oli ohi eikä voimavaroja ja aikaa riittänyt enää kaikilla vaalien toimittamisen mittavaan jälkikäteisarviointiin. Lisäksi korkea hylkäysprosentti aluevaaleissa oli shokki osassa niistä kunnista, joissa ääniä hylättiin poikkeuksellisen paljon. Kontiolahdella puolestaan kuntavaalien äänien iso hylkäysprosentti herätti keskustelua.

Toisaalta kuntavaalien ensisijaisuus oli kunnissa varsin iso yhteinen nimittäjä. Kunnat haluavat erityisesti, että kuntavaalit menevät hyvin, sujuvasti ja ilman väärinkäsityksiä ja mahdollisimman korkealla äänestysprosentilla. Aluevaalien hoitaminen on velvoite, joka kunnille on säilytetty. Yksi haastateltu kunnan vaaliviranomainen totesi, ettei hylättyjen äänien iso määrä aluevaaleissa ollut edes kovin paljon esillä: sijoitukseen hylättyjen äänien kärkipäässä havahduttiin vasta tämän raportin teon myötä.

”Kunnassa ei käyty mitään sen ihmeempää jälkipyykkiä. Olimme vain huojentuneita, että vaalit olivat ohi ja keskityimme kuntavaalien vaalitulokseen. Meitä huojensi, että kuntavaaleissa ei ollut paljon hylättyjä ääniä – päinvastoin. Toki keskusvaalilautakunta kauhistui äänten laskennassa siitä, että mitä jos kaikki olisi mennyt osalla äänestäjistä sekaisin. Oltiin tosi tyytyväisiä siihen, ettei niin tapahtunut mennyt, kun tämä aluksi säikäytti.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

”Keräsimme sisäisesti palautetta ja kävimme sitä keskusvaalilautakunnassa läpi. Etenemme jatkuvan kehittämisen taktiikalla – mitä voitaisiin tehdä paremmin tai sujuvammin. Vaalikäsikirjan tekeminen on yksi osa tätä. Kun ihmiset vaihtuvat, niin voidaan jakaa tietoa eteenpäin.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Isot hylkäysprosentit virittivät kunnissa keskustelua siitä, mistä aluevaalien korkea hylättyjen äänien osuus johtuu. Isoin syy nähtiin siinä, että hyvinvointialueet ja aluevaalit ovat ihmisille etäisiä. Tämän ajateltiin johtaneen osin siihen, että äänestettäessä ei tiedetty ehdokasnumeroita tai sekoitettiin ehdokasnumerot keskenään ja osin siihen, että sekä tyhjät äänet että väärän ehdokasnumeron äänet tulkittiin protestiksi koko järjestelmää kohtaan.

Paine ottaa molemmat äänestysliput vastaan toistui kuntien analyyseissa siitä, miksi hylättyjen äänten osuus nousi niin korkeaksi. Molemmat äänestysliput otettiin vastaan ja vaalivirkailijat tulkitsisivat asia niin, että vasta kopissa moni äänestäjä alkoi miettimään, mitä aluevaalien äänestyslipun kanssa pitäisi tehdä. Päätelmä oli, että osa jätti sen tyhjäksi, osa kirjoitti siihen saman numeron kuin oman kuntavaaliehtokkaan numeron, osa laittoi lipun taskuun ja osa kirjoitti siihen kritiikkiä hyvinvointialuejärjestelmää kohtaan.

”Meille välittynyt viesti on se, että koko hyvinvointialuejärjestelmä koetaan kaukaiseksi. Kosketuspinta omaan elämään koetaan tosi ohueksi, vaikka palveluita tarvitaan omassa elämässä. Ja jos tässä jatketaan edelleen tuplavaaleina näitä vaaleja, niin olen virkahenkilönä hyvin huolestunut siitä, että myös kuntavaalien äänestysprosentti lähtee isompaan laskuun. Täällä ovat kuntalaiset tulleet lenkilläkin vastaan ja sanoneet, etteivät tule äänestämään kuntavaaleissa, kun pitäisi sitten aluevaaleissakin äänestää, eivätkä he halua, vaikka heille miten sanoisi, ettei ole pakko äänestää molemmissa vaaleissa.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Kahdessa haastatellussa kunnassa (joissa hylättyjen äänten osuus oli suuri) tulkin-
tana oli, että kuntavaalien numero aluevaalien äänestyslipussa ei ollut ymmärtämät-
tömyyden tai sekaannuksen seuraus vaan tietoinen protesti. Kun hyvinvointialueet
eivät ole täyttäneet odotuksia, vaan niistä on kantautunut lähinnä mittavia leikkaus-
päättöksiä, hylätyn äänen antaminen katsottiin tavaksi ilmaista, että hyvinvointialue-
järjestelmä ei ole tavallista ihmistä lähellä eikä toimi tavallisen ihmisen eduksi.

*”Olen havainnut, että meidän alueellamme on ollut turhautumista. Täällä sul-
jetaan vuodeosastoja ja ihmiset kokevat aika vahvasti, että aluevaltuusto ja
hallitus tekevät mitä tekevät. Ja vaikka saataisiin joku sinne aluevaltuustoon
edustajaksi, niin ei ole luottamusta, että asiat menisivät yhtään sen paremmin,
vaikka olisikin meidän kunnastamme joku siellä istumassa. Jotain turhautu-
mista tässä hylättyjen äänien taustalla on.”*

*Kunnan vaaliviranomainen,
korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

”Sain itse suoraa kansalaispalautetta, että aluevaaleissa äänestäminen koettiin turhaksi, eikä niillä ole mitään merkitystä. Tuli tällaista viestiä, että edustajat pitäisi valita kunnanvaltuustoissa tai -hallituksissa. Sanottiin myös, että jos tällaiset vaalit on pakko järjestää, niin miksei niitä voisi järjestää sähköisesti, kun ne eivät ne aluevaalit ole niin tärkeät vaalit. Minulle jopa soitettiin, että miksi ihmeessä tällaiset vaalit pitää järjestää.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Kuten edellä on todettu, alueelliset erot aluevaalien hylättyjen äänien osuudessa olivat verrattain suuria. Eniten ääniä hylättiin suhteellisesti Lapissa ja vähiten Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa. Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevan Ilmajoen vaaliviranomainen tulkitsee tulosta niin, että maakunnassa ei haluttu protestoida hylätyiksi tulevien äänten kautta. Hän kuitenkin korosti, että maan alhaisin hylättyjen äänien osuus aluevaaleissa ei tarkoita sitä, että hyvinvointialueeseen oltaisiin tyytyväisiä. Hyvinvointialueen toiminnasta on käyty kiivaita keskusteluita ja havaittavissa on ollut todella isoa tyytymättömyyttä esimerkiksi siihen, että Ilmajoeltakin ollaan lakkauttamassa vuodeosasto.

Kuntien toimenpiteet seuraaviin vaaleihin

Tuplavaaleista kertyi kunnille paljon oppeja ja havaintoja seuraavia, vuoden 2029 alue- ja kuntavaaleja varten. Lisäksi varsinkin ne kunnat, joissa hylättyjen äänien osuus oli matala aluevaaleissa, pohtivat myös mitkä heillä olivat erityisen hyviä käytäntöjä. Ymmärrettävästi iso osa pohdinnoista liittyi niihin selkeisiin valintoihin, joita kunnat voivat itse tehdä, ja puhuttavin niistä oli valinta yhdestä tai kahdesta äänestyskopista.

Inkoossa ja Kirkkonummella annettiin yksi äänestyslippu kerrallaan käteen ja äänestettiin erikseen kuntavaalien äänestyskopissa ja erikseen aluevaalien äänestyskopissa. Molemmat kunnat olivat tyytyväisiä valintaansa. Inkoossa koettiin, että rauhallinen tahti ja kiireen tunnun välttäminen äänestämistilanteessa sekä normaalin vaalitoimituksen simulointi olivat yksi tekijä siihen, miksi hylättyjä ääniä tuli vähän. Ehdokaslistoja ei ollut mahdollista sekoittaa toisiinsa kopissa. Inkoossa myös uskottiin, että tulosta edesauttoi se, ettei kunnassa ole ollut havaittavissa laajamittaista tyytymättömyyttä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueeseen. Käytännön tasolla mietittiin isompia tiloja seuraaviin vaaleihin ja sitä, että keskusvaalilautakunnan sihteerin oheen pitäisi saada joku toinen hoitamaan käytännön tehtäviä. Kirkkonummella tärkeimpänä oppina pidettiin sitä, että vaalit pidetään 2029

vaaleissa vuoden 2025 vaalien tapaan erillisinä äänestystapahtumina eli kahden kopin systeemillä. Tärkeäksi asiaksi koettiin, sujuvat prosessit sekä kokeneet ja vaalivirkailijan tehtäviin huolella koulutetut ihmiset.

Kaustisella käytettiin menetelmää, jossa äänestäjälle annettiin samanaikaisesti molemmat äänestysliput, jotka täytettiin samassa kopissa. Kunnan vaaliviranomainen kokee, että suurin petraamisen vara on iäkkäiden äänestäjien palveleminen. Varsinkin palvelutaloissa asuu paljon vanhuksia, joille äänestäminen on tärkeää, mutta esimerkiksi muistisairaudet hankaloittavat äänestämistä, ja on vaikeaa sanoa kenellekään, ettei äänestäminen oikein suju. Kaustisen vaaliviranomainen korosti myös oikeusministeriön vaaleja koskevien ohjeiden tärkeyttä: ”kaikki ohjeet kannattaa lukea ajatuksella ja useampaan kertaan, koska niistä kyllä löytyy tarvittava informaatio”.

Ilmajoella mietittiin, että siirtyminen kahden erillisen äänestysreitit ja äänestyskopin järjestelmään voisi selkeyttää prosessia äänestäjän kannalta, vaikkakin äänestämistäpahtuma hidastuisi. Myös Kontioahdella ja Pudasjärvellä pohdittiin kahden kopin järjestelmään siirtymistä. Lisäksi Kontiolahdella todettiin, että parin äänestysalueen lakkauttaminen on todennäköistä, koska vaalivirkailijoita on vaikeaa saada. Utajärvellä epäilyksiä herätti äänestystapahtuman hidastumisen vaikutukset, mikäli kahden kopin järjestelmään päätettäisiin siirtyä. Eniten Utajärvellä askarrutti se, että äänestäjää ei pitäisi asettaa tilanteeseen, jossa hän joutuu sanomaan ääneen, ettei äänestä lainkaan toisissa vaaleissa. Nyt koettiin, että äänestäjä joutui ikävään tilanteeseen, kun varsinkin pienessä kunnassa saattaa olla äänestämässä samaan aikaan tuttuja, jotka näkevät ja kuulevat, jos naapuri tai tuttava ilmoittaisi, ettei ota molempien vaalien äänestyslippuja vastaan. Mielekästä ratkaisua tähän tilanteeseen ei ole keksitty, ja Utajärvi toivoi oikeusministeriöltä asiaan nykyistä tarkempaa ohjeistusta.

Kolarissa ei ole sen sijaan mietitty järjestelmän vaihtamista. Siellä pohdittiin, voisiko kahden reitin ja kopin taktiikka johtaa siihen, että moni lähtisi pois äänestyspaikalta äänestettyään kuntavaaleissa ja jättäisi aluevaalit väliin. Kunnassa koettiin, että oikeusministeriön vaaliklinikalla saatiin vahvistusta sille, että yhden kopin systeemi on järkeväämpää, nopeampaa ja sujuvampaa: ”valintaa ei kaduttu missään vaiheessa, ja tekisimme yhä kaiken samalla tavalla”.

Mikä oli kunkin tahon vastuu hylättyjen äänien suuressa määrässä?

Haastatelluilta kunnilta kysyttiin, miten he kokevat vastuun jakautumisen hylättyjen äänien suuressa määrässä: mikä vastuu asiasta säilyttyy äänestäjille itselleen, mikä äänestämisen organisoinnista vastaaville kunnille ja mikä vaalien organisoinnista vastaavalle oikeusministeriölle?

Äänestäjien päävastuiksi koettiin, että oikea numero pitäisi pystyä laittamaan oikeaan äänestyslippuun, ja äänestäjien pitäisi seurata ohjeistusta äänestyspaikalla, käyttää tarvittaessa vaaliavustajaa, uskallettava kysyä, jos jokin asia on epäselvä ja olla ylipäättään selvillä vaalien ehdokkaista.

”Äänestäminen kannattaa tehdä ajatuksella ja rauhassa. ”Lue, mitä ohjeissa sanotaan” on hyvä periaate. Hosumalla tulee sutta ja sekundaa. Ja ei kannata ottaa äänestyslippua, jos ei aio äänestää. Jos äänestyslipun ottaa vastaan, kannattaa katsoa huolella, minkä vaalien lippu se on

*Kunnan vaaliviranomainen,
korkea äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Kirkkonummen vaaliviranomainen tähdensi, että äänestäjällä on viimesijainen vastuu hylättyjen äänien suuresta määrästä: jos oikeusministeriö ja kunnat tekevät työnsä hyvin, niin äänestäjällä on vähemmän hämmennyksen ja väärinymmärryksen paikkoja. Inkoon vaaliviranomainen painotti, ettei hän säilyttäisi äänestäjille lainkaan vastuuta, jos äänestyslipussa on vahingossa ollut väärä numero: inhimillisiä virheitä ja sekaannuksia sattuu muissakin asioissa.

Kuntien vastuuksi koettiin se, että äänestäjien ohjeistus on mahdollisimman selkeää, että äänestyspaikkoja on tarpeeksi ja että niiden aukioloajat ovat tarpeeksi pitkät. Toisaalta juuri ohjeistuksessa nähtiin parantamiseen varaa. Äänestäjille olisi pitänyt vääntää vielä enemmän rautalangasta, miten uudenaikaisessa tuplavaalitalanteessa toimitaan äänestyspaikalla. Valmistautuminenkin sai kritiikkiä osakseen:

”Kunnissa olisi pitänyt olla ymmärrys ja vastuu siitä, että uudessa vaaliasetelmassa täytyy tehdä toimenpiteitä, jotta tilanne olisi äänestäjien kannalta mahdollisimman helppo. On yllättävän paljon kuntia, joissa vaalivirkailijoita ei kouluteta. ’Lue tuosta ja suorita’ on todella huono taktiikka. Vaikka se maksaakin jonkin verran kouluttaa ihmisiä, niin sillä on iso merkitys siinä, miten äänestystilanteessa osataan toimia.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Oikeusministeriön vastuu asiassa tuotti näkemyksiä hyvin erilaisista lähtökohdista. Ministeriön käytännönapua keuhuttiin laajalti: jos jokin käytännön asia mietitytti vaalien järjestämisessä, vastaus saatiin nopeasti. Yhtäältä kaivattiin kunnille vielä enemmän käytännön ohjeistusta, toisaalla kaivattiin enemmän viestintää eri kanavia

pitkin äänestäjille siitä, miten vaaleissa äänestetään sekä valtakunnallisen televisio-kampanjan järjestämistä tietoisuuden lisäämiseksi. Lisäksi vaalitietojärjestelmä koettiin hieman vanhanaikaiseksi systeemiksi käyttäen.

Ministeriön kohdalla pohdittiin myös sitä, onko ennakköäänestysaikataulu säädetty sopivaksi, sillä Postilla tekee tiukkaa toimittaa kaikki ennakköäännet ajoissa perille. Osa haastatelluista totesi, ettei oikeusministeriön toiminnassa ole mitään, mihin he eivät olisi tyytyväisiä, eikä mikään tahon voi tehdä tarpeeksi, jotta asiat selkiintyisivät. Toisaalta yhdestä kunnasta nostettiin myös esiin, että ministeriö on sysännyt asiaa liikaa äänestäjien syyksi:

”Mielestäni oikeusministeriö on hylättyjen äänien määrästä suurimmassa vastuussa. Nähdäkseni huolia sekaannuksista vähensettiin aivan selkeästi ja pistettiin asiat äänestäjien syyksi. Pitäisi tunnustaa tosiasia, että tuplavaalit kannattaa ensisijaisesti järjestää niin, että annetaan yksi äänestyslippu kerrallaan. Koska tuplavaalit maksavat enemmän, niin jollain tapaa pitäisi miettiä myös korvauspolitiikkaa, että miten paljon kunnille korvataan kuluja.”

*Kunnan vaaliviranomainen,
matala äänien hylkäysprosentti aluevaaleissa*

Kaiken kaikkiaan kuntakentässä nähtiin, että hylättyjen äänten suuri määrä oli monen tekijän summa, jossa keskeinen tekijä oli ennen kaikkea aluevaalien vaikeus äänestäjille ja äänestäjien heikko kiinnittyminen hyvinvointialueisiin ja niiden päätöksentekoon. Seuraavaksi tarkastelemme, miten oikeusministeriön virkamiehet jäsentävät alue- ja kuntavaalien onnistumisia ja epäonnistumisia.

4 Oikeusministeriön arvio alue- ja kuntavaalien onnistumisista ja epäonnistumisista

4.1 Vaalien etukäteisjärjestelyt oikeusministeriössä

Oikeusministeriö aloitti samanaikaisesti toimitettavien vaalien suunnittelun jo syksyllä 2022 kartoittaen muun muassa tietojärjestelmiin, äänioikeusrekisteriin ja vaaliluetteloihin liittyviä kysymyksiä. Kesällä 2024 kunnille toimitettiin muistio, jossa kerrottiin alue- ja kuntavaalien toimittamisesta, ja myöhemmin samana syksynä kunnille lähetettiin niin sanottu kuntakirje, eli ensimmäinen virallinen ohjeistus tulevien vaalien toimittamisesta. Vaaliohjeet toimitettiin kuntien vaaliviranomaisten käyttöön alkuvuodesta 2025. Lisäksi kunnilla oli käytössään eOppiva-verkkokoulutusmateriaali, joka sisälsi sähköisessä muodossa ministeriön ohjeistukset sekä videoidut esimerkit äänestämisestä samanaikaisissa vaaleissa. Oikeusministeriö järjesti etäkoulutuksia (vaaliklinikoita) kunnissa vaaleista vastaaville henkilöille (etukäteisjärjestelyistä tarkemmin, ks. Oikeusministeriö 2025).

Tätä raporttia varten tehdyissä oikeusministeriön virkamieshaastatteluissa käytiin läpi vaaleihin valmistautumista ja haasteiden ennakointia. Haastateltavina olivat Johanna Suurpää, Niklas Wilhelmsson sekä Arto Jääskeläinen (ks. Liite 1). Johanna Suurpää toimii demokratia- ja julkisoikeusosaston osastopäällikkönä. Osasto vastaa perusoikeuspolitiikkaan liittyvistä tehtävistä, julkisoikeuden alan lainsäädännöstä sekä vaali- ja muiden osallistumisoikeuksien toteutumisesta. Osasto edistää yhdenvertaisuutta, hyviä etnisiä suhteita ja kielellisten oikeuksien toteutumista sekä koordinoi saamelaisasioita. Vaalit sijoittuvat demokratia- ja julkisoikeusosaston demokratia ja vaalit -yksikköön, jonka esimiehenä toimii Niklas Wilhelmsson. Hänen vastuulleen kuuluvat vaalien lisäksi myös demokratiapolitiikkaan ja kansalaisvaikutamiseen kuuluvat asiat. Arto Jääskeläinen puolestaan toimii vaalihohtajana, joka oikeusministeriön työjärjestyksen mukaisesti ratkaisee yleisten vaalien ja valtiollisen kansanäänestyksen tekniseen toimittamiseen liittyvät asiat ja puolerekisteriä koskevat asiat.

Oikeusministeriön virkamiehet korostivat, että tuplavaalien haasteellisuus erityisesti äänestäjien, mutta myös kuntien kannalta tiedostettiin etukäteen. He arvioivat suurimman haasteen olevan se, että isolle osalla äänestäjistä oli edelleen epäselvää, mistä aluevaaleissa äänestetään ja että kiinnostus niitä kohtaan oli vajavaista.

Jo samanaikaisesti järjestettäviä vaaleja koskeneen hallituksen esityksen perusteluissa oli huomioitu laajasti riskit, joita vaalien järjestämiseen liittyy. Tuplavaalit monimutkaistavat äänestämistäpahtumaa ja hylättyjä ääniä ennakoitiin tulevan enemmän. Ministeriön kokemusten mukaan vaaliklinikat olivat hyvä tapa käydä asioita kuntien kanssa etukäteen läpi. Viimeisissä vaaliklinikoissa olivat läsnä lähes kaikki kunnat, ja käytännön järjestelyihin ei tullut enää lisäkysymyksiä.

Tuplavaaleja varten palkattiin viestintäavustaja, jonka työ koettiin hyödylliseksi, mutta olemassa olevilla resursseilla on ministeriön mukaan haasteellista onnistua valtakunnallisesti läpäisevässä viestinnässä. Lisäksi pohdittiin sitä, ovatko äänestämiseen liittyvät tekniset asiat sellaista sisältöä, joka ihmisiä kiinnostaisi, vaikka ministeriöllä olisi enemmän viestintäresursseja.

Ministeriö lähti vaaleihin viestintästrategialla, jossa korostettiin, että eri vaalit erottaa toisistaan väreistä. Aluevaaleissa on violetit ehdokaslistat ja äänestysliput ja kuntavaaleissa valkoiset. Ajatuksena oli, että äänestäjille tarjotaan edes jokin helpposti muistettava erottelu: jos äänestäjä ei tiedä mitään vaalien sisällöstä, niin hän muistaisi ainakin, mikä väri liittyy mihinkin vaaleihin. Tämän viestin läpimenoon oltiin ministeriössä tyytyväisiä. Yhteistyötä tehtiin suurten mediayhtiöiden kanssa, sosiaalisen median kanavissa levitettiin viestiä, sekä tehtiin äänestysvideoita ja äänestysohjeita kahdellakymmenellä eri kielellä. Ministeriö katsoo, että varsinainen äänestäjien motivointi ja aktivointi on poliittisen järjestelmän vastuulla ja oikeusministeriön vastuulla on kertoa, miten äänestetään teknisesti oikein. Tilanne kuitenkin näytti oikeusministeriössä siltä, ettei viestiä kaksista vaaleista ja äänestyslipun oikein täyttämisestä oltu kaikilta osin kiinnostuneita ottamaan vastaan. Oikeusministeriön virkamiehet arvioivat, että ihmiset ottavat vastaan sellaista tietoa, joka kiinnostaa: koska hyvinvointialueista puhutaan negatiivisesti ja lähinnä kriisin näkökulmasta, on ymmärrettävää, ettei aluevaaleihin synny paloa. Näin ollen ministeriön vaikutusvallan ulkopuolella oli paljon asioita, jotka vaikuttivat merkittävästi hylättyjen äänien määrään.

Ministeriön arvion mukaan vaalien etukäteisjärjestelyissä ja toimintastrategiassa ei ole merkittävästi asioita, joita olisi ollut syytä tehdä toisin, sillä riskit tuotiin esille, eikä kuntien etukäteispalautteessa eikä myöskään vaaliklinikoilla tullut esiin mitään sellaista, joka olisi antanut aiheutta ylimääräisiin toimenpiteisiin. Viestinnän osalta olisi ollut mahdollista tehdä enemmänkin, mutta sen vaikuttavuus on aina kysymysmerkki. Vaaleista viestittiin monessa muodossa (vaaleista tehtiin muun muassa julisteita ja animaatioita), mutta on eri asia, miten ne tavoittavat ihmiset. Televisio-kampanjakin olisi ollut mahdollinen, jos siihen olisi osoitettu resurssit, mutta

esimerkiksi vuoden 2007 eduskuntavaalien yhteydessä olleella valtakunnallisella, miljoona euroa maksaneella tietoisu- ja aktivoimiskampanjalla ei ollut toivottua vaikutusta, vaan äänestysprosentti laski.

Ministeriö pyrki tiivistämään äänioikeutetuille lähetettävässä ilmoituksessa ääni-oikeudesta kaiken tarpeellisen informaation. Ohjeissa muun muassa todetaan, että jos äänestäjä aikoo äänestää ehdokasta, joka on ehdolla molemmissa vaaleissa, niin silloin on syytä huomioida, että eri vaaleissa ehdokkaalla on eri numerot. Pohdintaa herätti se, pitäisikö ilmoituksessa vääntää vielä enemmän rautalangasta äänestämiseen liittyviä asioita. On kuitenkin mahdollista, että valtaenemmistöä, jonka ei tarvitse lukea ohjeita tarkkaan tietääkseen, miten ääni annetaan teknisesti oikein, alkaa ärsyttää asioiden liiallinen alleviivaaminen.

Kuntahaastatteluiden perusteella keskeinen valinta kunnille oli, annetaanko äänestäjälle samalla kertaa molempien vaalien äänestysliput vai saako äänestäjä ensin vain toisen vaalin äänestyslipun ja vasta sen jälkeen toisen vaalin lipun. Toinen valinta koski sitä, täyttääkö äänestäjä molemmat äänestysliput yhdessä kopissa, jonka seinällä on molempien vaalien ehdokaslistojen yhdistelmät vai täyttääkö äänestäjä kuntavaalien äänestyslipun kuntavaalien äänestyskopissa ja aluevaalien äänestyslipun aluevaalien äänestyskopissa. Ministeriön vaaliohjeessa ensisijaisuus annettiin menetelmälle, jossa äänestäjä saa samanaikaisesti molemmat äänestysliput käteen ja täyttää ne yhdessä kopissa. Ministeriön tekemän kuntakyselyn pohjalta voidaan arvioida, että noin 90 prosenttia valitsi tämän menetelmän. Erilaisten menetelmien vaikutusta hylättyjen äänien osuuteen ei voitu tarkastella tilastollisesti luotettavasti, koska niin pieni määrä kuntia valitsi kahden kopin taktiikan.

Oikeusministeriö päätyi yhden kopin ohjeistukseen useista eri syistä. Osa kunnista oli sitä mieltä, että tilat ja henkilöt eivät riitä kahden kopin taktiikkaan: pelättiin, että muodostuu pitkiä jonoja ja äänestäjät kääntyisivät pois. Monen kunnan mielestä oli selkeämpää, että on vain yksi koppi. Lisäksi pohdittiin Ahvenanmaan esimerkkiä, jossa on kokeiltu sekä kahden että yhden kopin taktiikkaa, ja päädytty samanlaisiin hylkyprosentteihin. Mitään ratkaisua ei koettu patenttiratkaisuksi.

Oikeusministeriö katsoi, että vaihtoehdot piti laittaa johonkin järjestykseen ja ensisijaisuus annettiin yhden kopin järjestelmälle, koska voitiin olla täysin varmoja, että kaikki kunnat pystyvät käyttämään kyseistä menetelmää, äänestäjä kykenee hallitsemaan äänestämisen kokonaisuuden ja koska se on nopein tapa äänestää. Kahden kopin menettelyn katsottiin tuovan enemmän uusia asioita äänestäjälle.

Oikeusministeriön virkamiehet nostivat haastatteluissa esille erityisesti Vantaan esimerkin. Vantaa oli yksi pilottikunnista (muut kunnat Helsinki, Espoo, Tampere, Kauniainen, Vihti ja Pori), joiden kanssa oikeusministeriö aloitti samanaikaisten vaalien suunnittelun. Vantaan kaupunki järjesti itsenäisesti testiasetelman, jossa simuloitiin etukäteen äänestystilanteita ja järjestettiin harjoitusvaalit. Vantaa päätyi omien kokemustensa ja simulaationsa tulosten pohjalta kahden kopin menettelyyn. Vantaalla hylättiin 3,7 prosenttia aluevaalien äänistä ja 1,8 prosenttia kuntavaalien äänistä. Aluevaalien osuus oli hieman alle valtakunnallisen osuuden ja kuntavaalien sama kuin valtakunnallinen osuus, kun pelkkien kuntavaalien Helsinki jätetään pois tarkasteluista. Virkamieshaastatteluissa todettiin, että Vantaalla tehtiin erityisen paljon vaalijärjestelyiden eteen ja investoitiin rahaa, mutta erityisen matalaa hylkäysprosenttia sillä ei saatu. Jälkikäteispuhdintaa herätti se, olisiko pilottikuntakokeilu voitu tehdä toisin, kun mukaan otettiin vain viisi kokeilukuntaa, joissa järjestettiin alue- ja kuntavaalit. Parempi strategia olisi voinut olla ottaa mukaan laajemmin erikokoisia kuntia, joiden kanssa olisi käyty vielä tarkemmin läpi vaaleihin liittyviä tilanteita.

4.2 Äänestystapahtuma

Itse äänestystapahtumaan liittyy useita elementtejä, joissa oikeusministeriöllä on huomattava rooli ylimpänä vaaliviranomaisena, jonka intresseissä on, että äänestämisen olisi mahdollisimman sujuvaa. Pitkät äänestysjonot olivat yksi ongelmakohta, joka pohditutti kunnissa. Tuplavaalit pidentävät väistämättä äänestämistapahtumaa. Oikeusministeriön näkökulmasta pitkien jonojen muodostumista pitäisi välttää kaikissa olosuhteissa. Prosessin tulee olla sellainen, että siitä suoriudutaan kohtalaisen nopeasti. Useampien äänestyskoppien laittaminenkaan ei riitä itsessään, koska sekä äänestäjien että äänestyslippujen vastaanottajia pitää olla riittävästi. Pitkät jonot aiheuttavat myös äänestäjille paineen tunnetta äänestyskopissa, ja kokemusta, että äänestystilanteesta tulisi selvittää mahdollisimman nopeasti, mikä lisännee myös virheellisen äänestyslippumerkinnän tekemisen todennäköisyyttä.

On kuitenkin eri asia, miten kunnat pystyvät sujuvoittamaan äänestämistä, sillä tämä vaatisi lisää henkilökuntaa, enemmän äänestyskoppeja ja isompia tiloja, ja samalla on ajateltava jatkuvasti kustannuksia. Jonottamisen ongelma ja äänestysnumeroiden sekoittuminen poistuisivat mahdollisesti nettiäänestyksellä, mutta viimeaikainen suunta tietosuoja- ja tietoturva-asioissa on vienyt kehitystä siitä pois päin. Ministeriö korostaa, että mikäli nettiäänien laskemisessa tulee virheitä, on suhteellisen helppoa kyseenalaistaa koko vaalitulos, mikä heikentää vaalien legitimitteettiä.

Virkamiehet katsovat, että tilanne saattaa kääntyä jonottamisen ja sitä myötä äänestämisen sujuvuuden osalta jopa huonompaan suuntaan kuntien vaikean taloustilanteen vuoksi, ja poliittisessa järjestelmässä tulisi olla ymmärrys vaalien sujuvuuden takaamisen aiheuttamista kustannuksista. Huomattavaa on myös, että ennakoäänestyksen ja vaalipäivän välinen painoarvo on muuttunut. Vuoden 2012 kuntavaaleissa ennakkoon äänesti 42,3 prosenttia äänestäjistä. Vuoden 2025 tuplavaaleissa osuus oli noussut 52,3 prosenttiin. Ennakoäänestyksen suosio on siis kasvanut verrattain lyhyessä ajassa kymmenellä prosenttiyksiköllä. Tästä huolimatta ennakoäänestyspaikkoja on tullut vain hieman lisää: vuoden 2008 vaaleissa Suomessa oli 888 ennakoäänestyspaikkaa, ja vuoden 2025 vaaleissa 958 äänestyspaikkaa. Virkamiehet kokevat, että ennakoäänestyksen kasvanutta merkitystä ei ole vielä täysin ymmärretty ja siihen olisi paineita panostaa enemmän.

Vaalipäivän äänestyspaikkojen määrä on tullut rajusti alas 2000-luvun aikana. Vuoden 2004 kuntavaaleissa Suomessa oli vajaat 2800 äänestysaluetta, ja vuonna 2017 lukumäärä oli laskenut noin 2000 alueeseen. Vuoden 2025 vaaleissa äänestysalueita oli enää noin 1600. Peräti 127 kunnassa on enää vain yksi kuntakeskuksessa sijaitseva vaalipäivän äänestyspaikka, kun kylien äänestyspaikat on lakkautettu. Tämä on merkinnyt äänestysmatkojen pidentymistä, mikäli äänestäjä haluaa tai hänellä ei ole muita vaihtoehtoja kuin äänestää vaalipäivänä. Monet äänestäjät ovat todennäköisesti tästä syystä siirtyneet ennakoäänestäjiksi, koska ennakkoon äänestettäessä voi kenties hoitaa muita asioita samalla reissulla.

Vaalipäivän ongelmakohtiin liittyy myös vaalivirkailijoiden saatavuusongelma. Osin äänestyspaikkojen lakkauttaminen liittyy kyliltä ja pikkukunnista pois päin suuntautuvaan muuttoliikkeeseen, jolloin äänestysalueilla asuu yhä vähemmän ihmisiä. Osin haasteena on vaalivirkailijoiden rekrytoiminen ja osin kyseessä on kustannuskysymys kunnille.

Osa kunnista toivoi oikeusministeriöltä selkeämpää ohjetta tilanteeseen, jossa äänestäjä saapuu äänestyspaikalle, ja jossa vaalivirkailija kohtaa äänestäjän luovuttaessaan äänestyslipun tai -lipun. Oikeusministeriö katsoo, että vaalivirkailijan esittämä kysymys siitä, äänestääkö äänestäjä molemmissa vaaleissa voi olla oleellinen vaalivirkailijan työn tekemisen kannalta. Äänestyspaikoilta on kantautunut kuitenkin tietoa, että osa äänestäjistä on pahoittanut mielensä tällaisesta, asialliseen sävyyn tehdystä kysymyksestä. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että tiedon ääni-oikeuden käyttämisestä koetaan olevan vaalisalaisuus, vaikka se ei sitä ole, jolloin kysymys tuntuu tungettelevalta.

Ministeriön, kuten myös kuntien, havaintojen mukaan moni äänestäjä ei yksinkertaisesti kehdannut kieltäytyä aluevaalien äänestyslipusta, minkä jälkeen osa päätti jättää sen tyhjänä, osa sotki lipun ja osa laittoi saman numeron kuin kunta-vaalien äänestyslippuun. Lisäksi on ilmeistä, että osa äänestäjistä laittoi aluevaalien äänestyslipun taskuunsa.

Oikeusministeriössä ei uskota, että vaalivirkailijan toisaalta kannattaisi myöskään aktiivisesti tarjota mahdollisuutta äänestää vain toisissa vaaleissa, vaikka se veisi sosiaalista häpeää ja painetta pois äänestäjiltä. Käänteisesti ajateltuna äänestäjää ei myöskään tällöin rohkaistaisi äänestämään molemmissa vaaleissa, ja tätä ei voida pitää hyvänä asiana.

Virkamiehet muistuttivat haastatteluissa myös, että Ruotsissa aiemmin toiset äänestäjät eivät ole pelkästään nähneet, missä vaaleissa toiset äänestäjät äänestivät, vaan he ovat nähneet myös minkä puolueen äänestyslipukkeen he ottavat mukaansa koppiin. Ruotsissa äänestäjät ottavat vaalilipukkeita telineestä, ja jokaisella puolueella on oma lipukkeensa, jossa lukee puolueen ehdokkaiden nimet. Vasta nyt Ruotsissa on siirrytty sermien taakse valitsemaan liput: aiemmin äänestäjät taktikoivat niin, että he ottivat useamman lipun mukaansa koppiin, jotta muut äänestäjät eivät voineet varmuudella tietää, mille puolueelle kukin antaa äänensä.

4.3 Vaalien jälkeen käyty keskustelu hylätyistä äänistä

Oikeusministeriössä koettiin, että hylättyjen äänien suuri määrä oli monen tekijän summa. Juurisyy nähtiin itse tuplavaaleissa ja varsinkin aluevaalien haasteellisudessa: jos aluevaalit kiinnostaisivat ihmisiä ja jos aluevaltuustoilla olisi enemmän valtaa, niin ehkä äänestyskäytännöistä myös hankittaisiin enemmän tietoa. Toiveena olisi, että äänestäjät käyttäisivät informaatiolähteitä, joita vaaleista on saatavissa runsaasti.

Virkamiehet totesivat, että äänestäminen pitää kyetä tekemään sellaiseksi, että äänestäjän on helppo toimia. Ministeriö ei kuitenkaan usko, että on edes mahdollista päästä niin sanottuun normaaliin hylkyprosenttiin tuplavaaleissa, mutta toisaalta siihen on pyrittävä, että hylkyprosentti tulee alaspäin. Ministeriön mukaan on myös huomioitava, että hylättyjen äänten suuresta määrästä osa voi mennä kokemattomuuden piikkiin, koska alue- ja kuntavaalit järjestettiin nyt yhdessä ensimmäistä kertaa. Kuitenkaan pelkkä kokemuksen karttuminen ei itsessään korjaa tilannetta, kuten Ahvenanmaan esimerkki osoittaa, vaan ratkaisut löytyvät pienten asioiden tekemisestä paremmin äänestäjärajapinnassa.

Oikeusministeriö katsoo, että merkittävä kysymys tulevissa vaaleissa olisi antaa riittävästi tietoa siitä, että mitkä vaalit ovat tulossa ja että ne järjestetään samanaikaisesti. Tästä ovat vastuussa myös media, puolueet ja ehdokkaat, jotka voisivat tuoda enemmän esille alue- ja kuntavaalien agenda ja perustietoa siitä, ketä voidaan äänestää ja missä. Esimerkiksi kehyskunnissa äänestettiin jonkin verran virheellisesti toisen kunnan ehdokasta kuntavaaleissa. Koska aluevaaliehdokkaat olivat kampanjoimassa myös muissa kunnissa kuin kotikunnassaan, tästä saattoi syntyä äänestäjälle virheellinen kuva, että heitä voi äänestää myös kuntavaaleissa. Tietämättömyys siitä, keitä ehdokkaita äänestäjät voivat äänestää, ilmeni myös oikeusministeriön julkaisemassa Vaalipalvelun raportissa. Palveluun tuli kyselyitä, jotka osoittivat, että varsinkin aluevaaleissa osalle äänestäjistä ei ole selvää äänioikeuden määrittäminen (ks. Ijäs ym. 2025).

Yksi viestinnällinen keino parantaa tietoisuutta aluevaaleista voisi olla aluevaalien nimen muuttaminen hyvinvointialuevaaleiksi. Hyvinvointialuevaalit kertoisivat aluevaaleja paremmin, mistä vaaleissa äänestetään, kun taas alue on käsitteenä voi olla joillekin äänestäjille epäselvä. Ruotsiksi nimi on jo välfärdsområdesval. Lisäksi on mahdollista, että osa äänestäjistä käsittää vaalit yhdeksi ainoaksi vaaliksi alue- ja kuntavaalien kirjoitusasun vuoksi. Lisäksi äänestäjiä voitaisiin rohkaista entistä enemmän pyytämään apua ja kysymään, jos jokin asia on epäselvä äänestyspaikalla. Äänestyspaikalle voi tuoda oman avustajan tai pyytää äänestyspaikan avustajaa auttamaan. Lisäksi tietoisuuteen olisi syytä tuoda vielä paremmin se, että jos äänestäjä kirjoittaa äänestyslippuun väärän numeron tai epäselvän numeron, hänen on mahdollista pyytää uusi äänestyslippu vaalitoimitsijalta. Väärin tai epäselvästi täytetty äänestyslippu ei kannata alkaa korjata omin merkinnoin.

5 Päätelmät

Tässä raportissa on muodostettu kokonaiskuva samanaikaisten vaalien järjestämiseen liittyvistä haasteista. Aineistoina on käytetty sekä äänestäjille että vaaliviranomaisille tehtyjä kyselytutkimuksia, kuntien vaaliviranomaisten ja oikeusministeriön virkamiesten haastatteluja sekä vaalitulastoja. Tässä luvussa vedetään yhteen aineistoista nousevia, tuplavaalien kehittämisen kannalta merkittäviä päätelmiä.

5.1 Tietovaje on merkittävä ja vaalien samanaikaisuus lisää tiedollista kuormitusta

Kun kuntavaalit ja aluevaalit päätettiin pitää samanaikaisesti, päätöksellä niputettiin kahdet vaalit, joista kummassakaan äänestysprosentti ei ollut korkea. Kuntavaaleilla on kuitenkin Suomessa pitkä historia ja vakiintunut asema toisin kuin aluevaaleilla, jotka on järjestetty nyt vasta kaksi kertaa. Alue- ja kuntavaalitutkimusten 2022 ja 2025 (von Schoultz ym. 2022; Westinen ym. 2026) kyselytutkimusaineistojen tulokset osoittavat, että noin neljäsosa suomalaisista ei edelleenkään koe ymmärtävänsä, mistä aluevaaleissa on kyse. Lisäksi on huomioitava, että ne, jotka ovat heikosti kiinnostuneita politiikkaan, vastaavat heikommin kyselytutkimuksiin, joten todennäköisesti osuus on kaikkien äänioikeutettujen joukossa vielä suurempi.

Lisäksi kolmasosa suomalaisista kokee hankalaksi hahmottaa, mitkä teemat kuuluvat kuntavaaleihin ja mitkä aluevaaleihin. Aluevaalien ja kuntavaalien erottamisen toisistaan vaalikampanjoissa koki hankalaksi noin neljäkymmentä prosenttia. Itse äänestyspäätöksen osalta neljäsosa kokee puoluevalinnan tekemisen ja kolmasosa ehdokasvalinnan tekemisen vaikeutuneen uudessa tuplavaaliasetelmassa. Nämä kaikki tekijät osoittavat, että äänestäjillä on käsiteltävänä enemmän vaaleihin liittyviä tekijöitä kuin moni kykenee hahmottamaan.

Tietovaje näkyi myös äänestyspaikoilla. Tätä raporttia varten tehdyt haastattelut osoittavat, että moni äänestäjä saapui äänestyspaikalle ilman tietoa siitä, että Suomessa järjestetään kahdet vaalit: alue- ja kuntavaalien ajateltiin tarkoittavan

yhtä vaalia. Osalla oli tieto kaksista vaaleista, mutta vajavainen käsitys siitä, ketä ehdokasta on mahdollista äänestää, millä numerolla äänestetään missäkin vaaleissa ja mikä äänestyslippu kuuluu mihinkin vaaliin.

5.2 Tyytymättömyys hyvinvointialueisiin valui äänestyspaikoille

Hyvinvointialueiden asema, aluevaltuustojen todellinen päätäntävalta ja aluevaalien merkitys ja asema ovat olleet alkutaipaleesta asti kiisteltyjä. Aluevaaleissa valittavilla aluevaltuustoilla on vain vähän tosiasiallista päätäntävaltaa. Hyvinvointialueet ovat vahvassa valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjauksessa eikä niillä ole verotusoikeutta. Itse hyvinvointialueiden muodostaminen ja niiden tarpeellisuus oli lisäksi hyvin kiistanalaista. (ks. Borg 2023; Paananen ym. 2024; Tanner ym. 2025).

Aluevaalien kiinnostavuuden lisääminen näyttää todellakin edellyttävän sitä, että hyvinvointialueet ja niiden aluevaltuustot saavat lisää valtaa. Alue- ja kuntavaalitutkimuksen 2025 (Westinen ym. 2026) tulokset osoittavat, että joka toinen suomalainen olisi valmis siihen, että aluevaltuutetut valittaisiin ilman vaaleja. Hälyttävintä on, että hyvinvointialueiden ei koeta parantaneen suomalaisen terveydenhuollon saatavuutta tai demokratian toimivuutta. Lisäksi hyvinvointialueet ovat joutuneet tekemään mittavia leikkauksia – sulkemaan vuodeosastoja ja irtisanomaan hoitohenkilökuntaa yt-neuvotteluiden jälkeen.

Tätä raporttia varten tehdyt haastattelut osoittivat, että yllä kuvailtu mieliala näkyi myös kunnissa ja äänestyspaikoilla. Osa äänestäjistä kertoi avoimesti kunnan viranhaltijoille ja vaalivirkailijoille, etteivät he ymmärrä, miksi aluevaaleissa pitää äänestää ja että aluevaalit ovat turhat, koska hyvinvointialtuustoilla ei ole merkitystä. Osa kuntien vaaliviranomaiset puolestaan ilmaisi huolensa siitä, että kuntavaalit saattavat kärsiä tuplavaaleista niin, että kuntavaalien äänestysprosentti jatkaa laskuaan. Huojentuneita oltiin siitä, ettei kuntavaaleissa hylättyjen äänten osuus nousut nähtyä suuremmaksi. Aluevaaleissa vallitsee motivaatiovaje: äänestäjät eivät ole erityisen innostuneita vaaleista eivätkä kuntien vaaliviranomaiset ole erityisen innostuneita järjestämään niitä, koska aluevaalien organisoiminen katsottaisiin kuuluvan hyvinvointialueille.

5.3 Äänestyspaikalla ilmeni tiedonpuutetta, epätarkkuutta ja protestia

Vuoden 2025 kuntavaalien äänistä hylättiin 1,6 prosenttia ja aluevaalien äänistä hylättiin 4,0 prosenttia. Hylätyistä äänistä tehdyt analyysit osoittivat, että aluevaalien hylätyistä yli puolet oli sellaisia, joissa ehdokkaan numero oli merkattu epäselvästi tai kyseessä oli virheellinen ehdokasnumero. Noin viidesosassa oli asiaton merkintä ja noin viidesosa hylätyistä äänistä oli tyhjiä. Tyhjien äänten osuus aluevaaleissa oli suurempi kuin kuntavaaleissa. (Oikeusministeriö 2025).

Tässä raportissa tehdyt analyysit osoittivat, etteivät aluevaalien ja kuntavaalien hylättyjen äänten osuudet korreloineet keskenään kuntatasolla. Ei siis ollut niin, että niissä kunnissa, joissa hylättiin paljon aluevaalien ääniä, olisi jouduttu hylkäämään paljon myös kuntavaalien ääniä. Tämä osoittaa, ettei Suomessa ollut sellaisia tendenssiä, että ääniä olisi mennyt hukkaan tietyissä tai tietynlaisissa kunnissa molemmissa vaaleissa. Sen sijaan tulos avaa kysymyksen siitä, miksi tietyillä hyvinvointialueilla ja tietyissä kunnissa aluevaalien äänten hylkäysprosentti oli niin korkea.

Kuntien vaaliviranomaisten haastattelujen pohjalta voidaan arvioida, että osasy syy saattoi olla kuntien ikärakenteessa: vanhuksilla oli erityisiä vaikeuksia hahmottaa äänestystapahtumaa. Aiempi tilastoanalyysi (ks. Oikeusministeriö 2005) osoitti, että yli 65-vuotiaiden korkealla osuudella kunnassa oli vaikutus hylättyjen äänten osuuteen kuntatasolla, mutta vaikutus ei ollut kovin vahva. Johtopäätöksiä ei voida kuitenkaan ulottaa koskemaan yksilöitä kuntatason aineistosta. Lisäksi kuntien havainnot koskivat huomattavan iäkkäitä äänestäjiä erotuksena kaikista vanhuuseläkeikäisistä (vähintään 65-vuotiaat).

Vielä huomattavammaksi tekijäksi nostettiin iästä riippumaton yleinen protestimieliala. Vaalitoimitsijat tulkitsivat, että osa äänestäjistä protestoi tyhjillä äänillä tai kirjoittamalla tahallaan kuntavaaliehdokkaan numeron myös aluevaalien äänestyslippuun. Pohjois-Suomessa oli useita kuntia, joissa aluevaalien äänten hylkäysprosentti oli huomattavan korkea.

Toisaalta osa hylätyistä äänistä laitettiin tietämättömyyden ja huolimattomuuden piikkiin. Kun perustiedot vaaleista ja äänestämisestä olivat vajavaiset, osa äänestäjistä todennäköisesti aidosti uskoi äänestäneensä oikein, vaikka äänestyslipussa oli ehdokasnumero, jota ei ollut vaaleissa olemassa. Kontiolahdella huomattava osa äänestäjistä äänesti vahingossa kuntavaaleissa naapurikunnan, Joensuun ehdokkaita. Aluevaaleissa tyypillistä oli, että äänestyslipussa oli ehdokasnumero kunta-vaaleista tai että lappuun yritettiin kirjoittaa aluevaalien numero, mutta siihen tuli liian vähän numeroita.

6 Ehdotukset samanaikaisten vaalien järjestämisen kehittämiseksi

6.1 Vaaliviestinnän ja -ohjeistuksen kehittäminen

Tämän raportin tulokset osoittivat varsin selväpiirteisesti, että oikeusministeriöllä on keskeinen ohjeistava rooli kunnille vaaleissa. Kuntien keskeisin valinnanvapauden piiriin kuuluva tekijä oli valita, annetaanko äänestäjälle samanaikaisesti kaksi äänestyslippua käteen, jotka täytetään samassa äänestyskopissa vai suoritetaanko aluevaalien äänen antaminen ja kuntavaalien äänen antaminen erillisinä tapahtumina, lippu kerrallaan ja eri kopeissa. Ministeriön ohjeissa niin sanotulle yhden kopin taktiikalle annettiin ensisijaisuus ja noin 90 prosenttia kunnista valitsi sen. Tähän raporttiin haastateltujen, yhden kopin taktiikan valinneiden, kuntien viesti oli se, että ministeriön ohjetta noudatettiin tunnollisesti eikä toinen vaihtoehto tullut edes mieleen. Eräs viranhaltija kuvaili, että ”suomalainen virkahenkilö ajattelee ohjeen olevan oikeastaan yhtä kuin laki”. Jälkikäteen osa kunnista koki, että kahden kopin taktiikka olisi voinut selkiyttää tilannetta äänestäjille. Yksi kahden kopin taktiikan valinnut kunta puolestaan koki epävarmuutta valinnastaan, kunnes kunnassa huomattiin, että äänestys sujuu ja lopulta, että hylättyjen äänien osuus on hyvin pieni.

Tämä esimerkki osoittaa, että ministeriön ohjeilla on hyvin vahva ohjaava vaikutus, koskivat ne mitä tahansa äänestämisen järjestämiseen liittyvää asiaa: se mitä linjataan, sitä noudatetaan. Seuraavia tuplavaaleja varten olisi hyvä pohtia, pitäisikö äänestämisen organisoinnin eri tapojen olla aidosti samalla viivalla ohjeissa vai ote-taanko kantaa jonkin menetelmän ensisijaisuudesta. Valitun äänestysmenettelyn yhteydestä hylättyjen äänten osuuteen ei voida saada luotettavia tuloksia tilastollisista analyyseistä sen vuoksi, että niin harva kunta valitsi niin sanotun kahden kopin taktiikan.

Moni asia oli äänestäjille epäselvää: ei hahmotettu, mitkä asiat kuuluvat mihinkin vaaleihin ja minkäkin toimielimen päätettäväksi, kampanjat sekoittuivat keskenään ja kaikille ei ollut ilmeistä, että Suomessa pidetään ylipäätään samanaikaisesti kahdet vaalit. Äänestystapahtumaan liittyi paljon puutteita tiedoissa.

Näiden tekijöiden vuoksi voidaan suositella, että kaikessa vaaliviestinnässä ja ohjeistuksessa lähdetään liikkeelle niin yksinkertaisista asioista kuin mahdollista: vaalien ja äänestämisen rautalankamalli on tarpeen. Oikeusministeriön äänioikeusilmoitus-korttiin äänestäjille voisi laittaa näkyvästi esille tietynlaisen äänestämisen ABC:n,

jossa käytäisiin kysymys-vastaus- muodossa läpi yleisiä äänestämiseen ja äänestämistilanteeseen liittyviä väärinkäsityksiä. Tämä voisi koskea esimerkiksi kysymyksiä äänioikeuden määrittymisestä, äänestämässä käymisestä ja numeron oikein merkitsemisestä oikeaan äänestyslippuun.

Kaikkien julkisen sektorin toimijoiden vaaliviestinnässä olisi syytä kerrata perusasioita, ja mukaan olisi saatava nykyistä vahvemmin erityisesti hyvinvointialueet. Aluevaltuustoihin ja ylipäätään hyvinvointialueiden päätöksentekoon kohdistuu paljon kritiikkiä muun muassa niiden epämääräisen valta-aseman näkökulmasta (ks. Paananen ym. 2024) ja siitä, etteivät ne ole onnistuneet vahvistamaan suomalaista demokratiaa. Hyvinvointialueiden keskeisenä tehtävänä on kirkastaa äänestäjille, mikä merkitys aluevaaleilla ja aluevaltuustoilla ja -hallituksilla on ja mistä ne päättävät. Havainnot kyselytutkimuksista ja haastatteluista osoittavat, että myös median tulisi kerrata vielä enemmän perusaasioista uutisoinnissaan. Myös puolueiden ja ehdokkaiden olisi syytä konkretisoida vielä enemmän vaalikampanjoitaan ja poliittisia viestejään kunta- ja hyvinvointialuetasolla. Kun tietoa ei ole tarpeeksi, asiat koetaan monimutkaiseksi, ja poliittisen järjestelmän ei katsota lunastaneen lupauksia, äänestäjät tarvitsisivat helposti lähestyttävää ja ymmärrettävää viestintää poliitikoilta.

Minkään ohjeistuksen tai viestinnän terävöittäminen ei kuitenkaan muuta vallitsevia yhteiskunnallisia reunaehtoja. Monen kunnan taloustilanne on tiukka ja jaettava on lähinnä niukkuutta, mikä näkyy myös siinä, että vaalijärjestelyt hoidetaan hyvin rajallisilla budjeteilla. Edellä jo mainitut rankat säästötoimenpiteet hyvinvointialueilla eivät varsinaisesti lisää paikallispolitiikkaan ja hyvinvointialueeseen kiinnittymistä ja äänestämisen houkuttelevuutta. Vaaleissa on syytä kiinnittää huomiota myös valtion vastuuseen niiden resursoijana. Investoinnit demokratiaan ovat tärkeitä aikana, jona demokratiaa horjutetaan globaalisti monesta suunnasta. Suomalaisen demokratian laajempaan haasteena on luoda ja rakentaa katteellista luottamusta siihen, että palveluita pystytään tarjoamaan yhdenvertaisesti. Tutkimuksissa on havaittu, että harvaan asutulla maaseudulla ja Itä- ja Pohjois-Suomessa asuvat kohdistivat keskimääräistä enemmän epäluottamusta julkiseen valtaan ja tyytymättömyyttä palveluihin sekä yleistä epäluottamusta toisiin ihmisiin. Toisaalta myös kasvukeskuksien lähiöissä on julkiseen sektorin huolenpitokykyyn kohdistuvaa epäluottamusta lisääviä sosioekonomisia tekijöitä, kuten huono-osaisuutta ja köyhyyttä (Kauppinen ja Karvonen 2014; Saikkonen ym. 2022). Nämä tekijät tekevät alue- ja kuntavaaleista haasteellisia niin äänestysprosentin kuin hylättyjen äänen määrän suhteen, sillä epäluottamus poliittista järjestelmää ja julkista valtaa kohtaan voi ilmetä niin äänestämättömyytenä kuin hylättyinä ääminä.

6.2 Äänestyspaikkojen järjestelyiden ja äänestystapahtuman kehittäminen

Äänestyspaikkojen järjestelyissä havaittiin monia kehityskohteita tuplavaalien aikana. Pitkät äänestysjonot olivat keskeinen ongelma, joka pohditutti kuntien vaalivirkailijoita. Isoissa kunnissa jonotusaikaa voidaan lyhentää informoimalla jonossa olevia äänestäjiä äänestämistapahtuman kulusta ja varmistamalla, että he ovat oikeassa jonossa. Pienemmissä kunnissa on tärkeää, että jonossa oleville äänestäjille kerrotaan, mikä äänestamisprosessissa vie aikaa (kun vaalivirkailijoita ei ole yleensä montaa) ja että annetaan jokaiselle äänestäjälle rauha antaa äänensä ilman aikapaineen tunnetta. Vaalivirkailijoiden riittävän suuren määrän palkkaaminen on tässä avainasemassa.

Äänestyslipun tai liput antavan vaalivirkailijan ja äänestäjän kohtaaminen äänestyspaikalla oli asia, joka aiheutti hämmennystä. Osa äänestäjistä koki, että heidän vaalisalaisuutensa rikkoutui, kun vaalivirkailijalle joutuu muiden kuullen ilmoittamaan, äänestääkö molemmissa vaaleissa vai. Moni äänestäjä hämmentyi kysymyksestä, ja vaalitoimitsijat tulkitsivat, että äänestäjät tulivat äänestämään vain kuntavaaleissa, mutta he ottivat velvollisuudentunnosta vastaan myös aluevaalien äänestyslipun. Vaikka äänioikeuden käyttäminen ei kuulukaan vaalisalaisuuden piiriin, on äänestäjän kokema epämukavuus tilanteessa jotain, mihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Sekä haastatellut vaalitoimitsijat että oikeusministeriön virkamiehet olivat sitä mieltä, että vaalivirkailijan lähtöoletuksena tulisi olla yhä kysyä, että äänestättekö molemmissa vaaleissa eikä korostaa sitä, että vain toisissakin vaaleissa voi äänestää. Perusteluna oli se, että äänestäjälle lähetetään väärä signaali, jos kynnystä äänestää vain yksissä vaaleissa madalletaan.

Vaikka äänestysprosentti nousi vuoden 2025 aluevaaleissa 4,2 prosenttiyksikköä vuoden 2022 vaaleista, hyväksytyt äänen antaneiden osuus nousi vain 2,4 prosenttiyksikköä. Aktiivisuuden nousu oli tästä perspektiivistä siis melko marginaalinen, vaikka aluevaalit saivat vetoapua kuntavaaleista. Jos hylättyjä ääniä olisi ollut vielä paljon nähtyä enemmän vuoden 2025 vaaleissa, äänestysprosentti olisi nousut roimasti vuoden 2022 vaaleista. Mutta onko äänestysprosentti itseisarvo? Halutaanko vaaleissa maksimoida annettujen äänten määrä, vaikka se merkitsisi vasta äänestyskopissa tehtyjä hätäisiä päätöksiä puolueesta ja ehdokkaasta sekä sosiaalisen häpeän välttämisen takia vastaanotettua äänestyslippua, joka jätetään tyhjäksi tai johon tehdään asiaton merkintä tai johon kirjoitetaan toisten vaalien (väärä) ehdokasnumero?

Aktiivikansalaisuutta painottavan demokratiakäsityksen mukaan vaaleissa olisi hyvä pyrkiä siihen, että äänet ovat niin hyvin informoidusti annettuja kuin mahdollista ja että vastahakoisesti ja välinpitämättömästi annettuja ääniä olisi mahdollisimman vähän (Miles ja Mullinix 2019). Harkittavaksi voitaisiin antaa se, että molemmat vaihtoehdot (äänestää yksissä vaaleissa tai äänestää molemmissa vaaleissa) esitetään tasavertaisesti ja neutraalisti, jotta äänestäjille jää äänestystapahtumasta tunne, että he äänestivät niissä vaaleissa, joissa halusivatkin. Kuvaavaa on, että erään haastatellun kunnan vaalivirkailija kertoi tapauksista, joissa kuntalaiset kertoivat hänelle, että he jättivät kokonaan äänestämättä, vaikka halusivat äänestää kuntavaaleissa. He kokivat kiusaannuttavaksi mennä äänestyspaikalle kieltäytymään aluevaalien äänestyslipusta. Kuntavaalien ja aluevaalien äänestamisreittien eriyttäminen ja kahden kopin käyttö saattaisi ratkaista osaltaan ongelmaa. Esimerkiksi Kirkkonummella osa äänestäjistä äänesti ensin kuntavaaleissa ja poistui sitten paikalta ilman painetta äänestää aluevaaleissa. Silti lähes kaikki äänestivät molemmissa vaaleissa.

Yksi konkreettinen asia liittyi myös vaalien ehdokasnumerointiin ja numeron merkintään äänestyslipulle. Aluevaalien nelinumeroiseen numeroon liittyy tavallista isommat riskit kirjoittaa jokin numeroista epäselvästi äänestyslippuun, muistaa numero väärin tai kirjoittaa vahingossa väärä numero lipulle. Konkreettinen parannusehdotus olisi, että aluevaalien äänestyslipussa olisi viivat numeroille, jolloin äänestäjä todennäköisemmin ainakin ymmärtäisi, että aluevaalien lippuun kirjoitettavassa ehdokasnumerossa on oltava neljä numeroa. Kuntavaaleissa vastaavaa ei voida tehdä ilman väärinkäsityksiä, koska osalla ehdokkaista on yksi-, osalla kaksi- ja osalla kolminumeroinen ehdokasnumero.

Ennakoäänestyksen ja vaalipäivän välinen suhde on muuttunut, kun ennakoäänestys on tullut lähestulkoon vaali vaalilta vaalipäivään verrattuna suositumaksi ajankohdaksi antaa äänensä. Samaan aikaan ennakoäänestyspaikkojen määrä on ollut hienoisessa kasvussa, ja vaalipäivän äänestyspaikkojen määrä on suorastaan romahtanut 2000-luvun aikana. Äänestyspaikat ovat vähentyneet vähintään 200 äänestyspaikalla jokaisen vaalikauden aikana 2000-luvun alusta lähtien. 127 kunnassa oli vuoden 2025 vaaleissa vain yksi, äänestyspaikka, mikä on vaalilain edellyttämä minimimäärä. Kun vaalipäivän äänestyspaikat harvenevat koko ajan, on ilmeistä, että äänestäjien yhdenvertaisuus toteutuu koko ajan heikommien. Kun äänestyspaikkoja lakkautetaan, kaukana kuntakeskuksesta asuvien matka äänestyspaikalle pitenee. Tämän vuoksi olisi suositeltavaa, että nykyiselle trendille saataisiin hidastumista. Lisäksi ennakoäänestyspaikkojen aukioloon on syytä kiinnittää huomiota kasvukeskusten ulkopuolella, jotta myös harvaan asutuilla seudulla asuvien on mahdollista päästä mutkattomasti äänestämään lähellä sijaitsevassa äänestyspaikassa.

Ennakoäänestykseen on ollut helpompi saada vaalivirkailijoita, koska niissä toimivat kunnan omat viranhaltijat ja monet kunnat hakevat julkisella haulla vaalivirkailijoita. Varsinainen vaalipäivä on sen sijaan puoluevetoinen vaalivirkailijoiden rekrytoimisen osalta, mikä aiheuttaa hankaluuksia, koska puolue toiminnan suosio on ollut laskusuunnassa vuosikymmenien ajan. Vaalipäivän haaste onkin, että monissa kunnissa vapaaehtoisina toimivat yhä hyvin iäkkäät toimitsijat, joilla alkaa olla isoja haasteita selvitä varsinkin vaativasta ääntenlaskennasta aikapaineessa pitkän vaalipäivän päätteeksi. Lisäksi monessa kunnassa toimii vaalipäivänä kunnan entisiä, nykyisin eläkkeellä olevia, viranhaltijoita, jotka hoitavat tehtävät hyvin ja vankalla rutiinilla, mutta jotka eivät ikänsä puolesta voi enää toimia pitkälle tulevaisuuteen vaalivirkailijoina. 2030-luvulla todennäköisesti hyvin merkittävä osa kuntien vaalivirkailijoista ei enää ole mukana vaaleissa, joten järjestelmän olisi syytä uudistua. Yksi mahdollinen strategia ikärakenteen monipuolistamiseen on ottaa mallia Ahvenanmaan vaaliviranomaisissa kiinnostusta herättäneestä Tukholmasta, jossa asiasta kiinnostuneilla asukkailla on nykyisin mahdollisuus ilmoittaa halukkuutensa toimia vaalivirkailijana nettisivuston kautta. Kynnys on tehty matalaksi ja asiasta on tullut jonkinlainen ilmiö: ihmiset ovat heränneet siihen, että he haluavat kantaa kortensa kekoon demokratian eteen.

6.3 Tiedollinen kuormitus ja vaalijärjestelmän kehittäminen

Kuntavaalien äänestysprosentti on laskenut rajusti takavuosisikymmenien melko korkeista lukemista. Vuoden 1992 kuntavaaleissa äänioikeuttaan käytti 70,9 prosenttia äänioikeutetuista, kun vuoden 2025 vaaleissa äänestysprosentti oli vain 54,3. Aluevaaleissa on jääty kahdella ensimmäisellä kerralla mataliin lukemiin (47,5 % ja 51,7 %), ja sama ongelma koskee europarlamenttivaaleja. Eduskuntavaaleissa ja presidentinvaaleissa vastaavaa äänestysmotivaation ja -innon latistumista ei ole sen sijaan ollut. Toisaalta eduskuntavaaleissa on kiinnitetty huomiota pienten vaalipiirien korkeaan äänikynnykseen. Itä-Suomessa, jossa äänestysprosentit ovat erkaantuneet alaspäin muusta maasta 2000-luvun aikana, toteutettiin vaalipiiri-uudistus yhdistämällä pieniä vaalipiirejä toisiinsa (ks. Westinen ja Borg 2016). Toiveena oli, että tämä uudistus aktivoisi äänestäjiä, mutta tulokset ovat näiltä osin olleet toistaiseksi laihoja. Erot esimerkiksi Helsingin vaalipiirin ja Itä-Suomen äänestysprosenttien välillä ovat vain kasvaneet 2020-luvulla. Heikon äänestysosallistumisen juurisyyt ovat syvällä kuntien ja alueiden väestörakenteessa ja taloudellisessa tilanteessa ja ylipäätään Suomen eriytyemisessä (ks. Kaartinen & Westinen 2024), ja niihin on vaikeaa vaikuttaa vaaliteknisin muutoksin.

Alue- ja kuntavaalien osalta alhainen äänestysosallistuminen ei ole ainoa haaste. Tässä raportissa on kuvailtu, miten näiden vaalien samanaikaisuus on hankaloittanut puoluevalinnan ja erityisesti ehdokasvalinnan tekemistä, joka on ollut vaikeaa monille vaikeaa myös eduskuntavaaleissa ja johtanut myös äänestämättä jättämiseen (ks. von Schoultz ym. 2020; Westinen ja Borg 2016). Koska aluevaltuustot ovat kooltaan verrattain suuria (59–89 aluevaltuutettua), ja koska varsinkin isot ja keskisuuret puolueet pyritään saamaan listansa täyteen (1,25 x valtuutettujen määrä) äänimääränsä maksimoiseksi, äänestäjillä on tehtävä valintansa valtavasta määrästä ehdokkaita. Vuoden 2025 vaaleissa kolmessa vaalipiirissä oli yli 700 ehdokasta – eniten ehdokkaita oli Varsinais-Suomen hyvinvointialueella (767). Vähimmilläänkin ehdokkaita oli 334 (Kainuun hyvinvointialue).

Tässä kehyksessä on virinnyt uudelleen jo aiemmin aloitettu keskustelu siitä, pitäisikö Suomessa olla mahdollista äänestää pelkkää puoluetta sen sijaan, että hänen täytyy sen lisäksi valita myös tietty puolueen ehdokas. Mahdollisuus äänestää pelkkää puoluetta helpottaisi todennäköisesti valinnanvaikeutta osalla äänestäjistä ja se voisi johtaa myös pienempään määrään hylättyjä ääniä.

Eduskunnan lausumassa vuodelta 2015 (EK 14/2015 vp) mainitaan, että vaalijärjestelmän kehittämisessä ja vaalilainsäädännön uudistamisessa tulee laaja-alaisesti ja ennakkoluulottomasti selvittää erilaisia vaihtoehtoja, joilla parhaiten voidaan lisätä vaalijärjestelmämme toimivuutta ja nostaa äänestysaktiivisuutta, parantaa vaalien suhteellisuutta, pienentää ns. piilevää äänikynnystä ja turvata alueellinen edustavuus.

Perustuslakivaliokunnalle vuonna 2017 annetussa lausunnossa (Jääskeläinen 2017) pohdittiin äänestäjän mahdollisuutta antaa pelkkä puolueääni. Pohdinnan lähtökohtana oli se, että tämä voisi motivoida niitä äänioikeutettuja äänestämään, jotka eivät ole löytäneet sopivaa ehdokasta, mutta jotka voisivat ottaa kantaa jonkin puolueen tai ryhmän puolesta. Lausunnossa korostettiin, että käytännössä äänestäjä voi jo olemassa olevassa vaalijärjestelmässä äänestää puoluetta: a) valitsemalla listalta satunnaisesti jonkun ehdokkaan ja b) äänestämällä sellaista ehdokasta, joka äänestäjän ennakoarvion mukaan ei tule pääsemään läpi. Pohditussa ehdotuksessa äänestäjä saisi valita nyky menetelmän (ehdokas ja välillisesti puolue) sekä uuden välillä (pelkästään puolue). Äänestäjällä olisi käytössään edelleen vain yksi ääni eli äänioikeus säilyy yhtäläisenä, mutta hän luopuu vapaaehtoisesti oikeudesta päättää listan sisäisestä järjestyksestä. Listan sisäisestä järjestyksestä päättävät ne äänestäjät, jotka ovat äänestäneet myös ehdokasta. Pelkän puolueen äänestämisen voitaisiin järjestää teknisesti esimerkiksi niin, että listan alkuun voitaisiin varata

numero pelkästään puolueelle. Tuloksen laskemisessa pelkästään puolueelle annetut äänet kasvattaisivat listan saamaa kokonaispottia ja siten sen listan ehdokkaiden vertauslukua.

Mahdollisuutta äänestää pelkkää puoluetta pohdittiin myös vuoden 2025 tuplivaalien aikaan. Vaaliasiantuntija Sami Borg pohti, että mahdollisuus äänestää myös pelkkää puoluetta voisi lisätä äänestysaktiivisuutta erityisesti alue- ja kuntavaaleissa, joissa vaikeus löytää toisessa vaalissa sopivaa ehdokasta, voi johtaa siihen, ettei äänestämässä käydä lainkaan. Borg muistuttaa, että tähän asti äänestysaktiivisuuden lisäämiseen tähtäävät muutokset, kuten ennakkoäänestyksen helpottaminen, ovat palvelleet jo entuudestaan aktiivisia, politiikkaa seuraavia äänestäjiä (Yle 2025).

Mahdollisuus äänestää pelkkää puoluetta olisi merkittävä muutos Suomen vaalijärjestelmään. Nykyinen äänestämismenettely on ollut käytössä jo 70 vuotta. Jos uudistus tulisi voimaan kaikissa yleisissä valtakunnallisissa vaaleissa, muutos olisi vielä huomattavampi. Jos uudistus tulisi voimaan esimerkiksi vain aluevaaleissa, jotka on todettu tässä raportissa vaikeiksi hahmottaa ja joihin äänestäjiä on vaikea motivoida, on vaarana se, että äänestäjiä sekoittaisi se, että eri vaaleissa toimitaan eri tavalla.

Muiden maiden vaalijärjestelmien ja äänestämistä koskeviin muutoksiin osoittaa, että täysin vastaavanlaista muutosta ei ole tehty muualla. Puolueen ja ehdokkaan äänestämisen välisen suhteen muuttaminen eri vaalijärjestelmissä on ylipäätään harvinaista. Suomen ehdokaskeskeinen järjestelmä on kansainvälisesti vertailtuna harvinaisen, joten se vaikeuttaa jo lähtökohtaisesti verrokin löytymistä. Yhdessäkin toisessa maassa ei ole tiettävästi tehty vaalijärjestelmän muutosta, joissa lähtötilanteena olisi ollut puolueen ja ehdokkaan äänestäminen Suomen kaltaisessa suhteellisessa vaalitavassa ja muutoksen jälkeen lopputulemana edelleen suhteellisessa vaalitavassa se, että on mahdollisuus äänestää joko a) puoluetta ja ehdokasta tai b) pelkästään puoluetta. Ruotsi on tietyllä tapaa kiinnostavin vertailukohta, koska siellä on menty toiseen suuntaan eli tuotu puolueäänestämisen rinnalle mahdollisuus äänestää myös ehdokasta (eri äänellä).

Ruotsissa ehdokkaan äänestäminen tuli 1990-luvulla puolueen äänestämisen rinnalle (vuoden 1995 europarlamenttivaaleissa ja vuoden 1998 parlamenttivaaleissa). Puolueen äänestäminen säilyi kuitenkin edelleen institutionaalisesti merkittävämpanä äänestämisen muotona ja ehdokkaalle annettu ääni lähinnä täydensi sitä. Ehdokas voi nousta puoluelistassa merkatussa järjestyksessä rankingia ylöspäin, mikä hän saa tarpeeksi henkilökohtaisia ääniä. (Hermansson 2015). Ehdokasääntä käyttäneiden äänestäjien osuus on pysynyt varsin tasaisena sen käyttöön otosta

asti parlamenttivaaleissa: noin neljäsosa äänestäjistä käyttää mahdollisuutta äänestää ehdokasta puolueen ohella. Eurovaaleissa osuus on ollut yli kaksinkertainen johtuen vaalien luonteesta: ehdokkaita on vähemmän ja eurovaalit ovat korostetusti henkilökeskeiset vaalit parlamenttivaaleihin verrattuna. Aluevaaleissa mahdollisuutta on käyttänyt vajaa neljäsosa äänestäjistä ja kunnallisvaaleissa noin 30 prosenttia. (Berg & Oscarsson 2015; Svenska valforskningsprogrammet 2019.) Mielenkiintoista on, että tietämys vaalipiirin ehdokkaista parlamenttivaaleissa ei kasvanut Ruotsissa, kun mahdollisuus äänestää ehdokasta tuli. Noin 40 prosenttia äänestäjistä on osannut nimetä vähintään yhden ehdokkaan omasta vaalipiiristään vuoden 1991 vaaleista asti. (Oscarsson & Holmberg 2017).

Ruotsalaiset ovat ottaneet uudistuksen vaihtelevasti vastaan. Kun tarkastellaan uudistuksen jälkeisiä viisiä vaaleja, keskimäärin noin kuudesosa oli sitä mieltä, ettei ehdokasäänestämisen mahdollisuutta pitäisi olla lainkaan. Hieman pienempi osuus on ollut sitä mieltä, että ehdokasäänestäminen on hyvä olla olemassa, mutta äänestäjät käyttävät tätä mahdollisuutta liikaa. Yli puolet oli sitä mieltä, että ehdokasäänestäminen on hyvä olla olemassa, ja sen käyttö äänestäjäkunnassa on ollut sopivalla tasolla. Noin joka kymmenes äänestäjä on ollut sitä mieltä, että ehdokasäänestäminen on hyvä olla olemassa ja äänestäjät voisivat hyödyntää sitä enemmänkin (Berg & Oscarsson 2015).

Ehdokkaan äänestämisen mahdollisuutta ovat hyödyntäneet etenkin ne äänestäjät, jotka seuraavat paljon politiikkaa ja ovat siitä kiinnostuneita. Lisäksi on ollut havaittavissa, että nuoret ovat käyttäneet enemmän mahdollisuutta äänestää ehdokasta kuin iäkkäät. Osin tässä voi olla kysymys siitä, että vanhat sukupolvet ovat sosiaalisetuneet tapaan äänestää pelkkää puoluetta. (mt.)

Taulukkoon 8 on koottu Ruotsin ohella muiden maiden siirtymiä vaalijärjestelmään tehdyissä muutoksissa sekä parlamenttivaalien äänestysprosentteja ennen uudistusta ja sen jälkeen. Taulukossa on tarkasteltu seuraavia maita: Uusi-Seelanti, Japani, Italia, Liettua, Islanti, Ruotsi ja Ranska.

Uudessa-Seelannissa annettiin ennen vuotta 1996 ääni vain ehdokasääni, ja uudistuksen jälkeen ääni oli mahdollista antaa sekä ehdokkaalle että puolueelle. Uusi-Seelanti siirtyi uudistuksessa yhden paikan vaalipiirien enemmistövaalitavasta (single-member plurality) suhteelliseen vaalitapaan (mixed-member proportional system) (ks. Vowles 2005). Myös Japanissa on siirrytty parlamenttivaaleissa pelkästään ehdokkaan äänestämisestä järjestelmään, jossa äänestetään sekä puoluetta että ehdokasta (ks. Reed 2005). Vaalijärjestelmän muutos on huomattavasti isompi kuin Suomen ehdotetuissa muutoksissa, koska lähtötilanne on ollut enemmistövaali. Nämä maat ovat siten vertailukohtina Suomelle melko kaukaisia.

Italia on puolestaan esimerkki maasta, jossa on ollut mahdollista äänestää sekä puoluetta että ehdokasta, mutta jossa nykyään parlamenttivaaleissa äänestetään vain puoluetta/listaa. Italiassa luovuttiin yksittäisille ehdokkaille annetuista äänistä vuoden 2005 vaalireformissa. Osin kyse oli Italian poliittista järjestelmää ravistelleista korruptioskandaaleista ja puoluejärjestelmän totaalisista muutoksista (ks. Chang 2005; Chiamonte 2015).

Taulukko 8. Eräiden maiden parlamenttivaalien äänestysprosentteja vaalijärjestelmään tehtyjen muutosten ennen ja jälkeen. Lähde: IDEA 2025.

Maa	Äänestysprosentti ennen muutosta (vuosi)	Äänestysprosentti 1. vaaleissa muutoksen jälkeen (vuosi)	Äänestysprosentti 2. vaaleissa muutoksen jälkeen (vuosi)	Äänestysprosentti 3. vaaleissa muutoksen jälkeen (vuosi)
Ehdokkaan äänestämisestä puolueen ja ehdokkaan äänestämiseen				
Uusi-Seelanti	85 % (1993)	88 % (1996)	85 % (1999)	77 % (2002)
Japani	67 % (1993)	60 % (1996)	61 % (2000)	60 % (2003)
Puolueen ja ehdokkaan äänestämisestä puolueen äänestämiseen				
Italia	81 % (2001)	84 % (2006)	81 % (2008)	75 % (2013)
Puolueen äänestämisestä puolueen ja ehdokkaan äänestämiseen				
Liettua	75 % (1992)	53 % (1996)	58 % (2000)	46 % (2004)
Ruotsi	87 % (1994)	81 % (1998)	80 % (2002)	82 % (2006)
Ehdokkaan äänestämisestä enemmistövaalitavassa suhteelliseen vaalitapaan ja takaisin				
Ranska	74 % (1981)	78 % (1986)	66 % ja 70 % (1988)	69 % ja 68 % (1993)
Painotusero ehdokkaan äänestämisen mahdollisuuksissa, mutta edelleen sekä puolueen että ehdokkaan äänestäminen				
Islanti	84 % (1999)	88 % (2003)	84 % (2007)	85 % (2009)

Liettuassa annettiin aikaisemmin ääni pelkästään puolueelle, ja siitä siirryttiin systeemiin, jossa on mahdollista antaa ääni sekä puolueelle että ehdokkaalle. Nykytilanne maan parlamenttivaaleissa on se, että noin puolet edustajista valitaan alueellisella enemmistövaalitavalla ja noin puolet valitaan suhteellisella vaalitavalla useamman paikan vaalipiireissä suurimman jäännöksen menetelmällä niin, että äänestäjä valitsee ensin listan ja sen sisällä hänellä on mahdollisuus henkilöäniin. Muutosten taustalla oli puolueiden halu tehdä muutoksia vaalijärjestelmään ja optimoida sillä vaalituloksiaan. (Gudžinska & Jonutis 2024; Martinaitis 2012).

Islannissa on tehty Ruotsin kaltainen muutos, jossa suljettujen listojen järjestelmässä äänestäjille on annettu mahdollisuus vaikuttaa listan sisäiseen järjestykseen ehdokasäänellä. Ehdokkaan äänestämällä ei kuitenkaan ole ollut poliittista merkitystä, vaan valituiksi ovat tulleet ehdokkaat puolueiden asettamassa järjestyksessä. (Indriðason & Kristinsson 2015).

Ranskassa nähtiin vuoden 1986 vaaleissa erikoislaatuinen vaalijärjestelmän muokaus. Presidentti François Mitterrand muutti vaalijärjestelmää vuoden 1986 vaaleihin suhteelliseen vaalitapaan, jonka pääministeri Jacques Chirac kuitenkin muutti takaisin jo seuraaviin vaaleihin enemmistövaalitavaksi. (Goldey & Johnson 1986.)

Yhdessäkään edellä mainituista maista äänestysprosentti ei ole lähtenyt nousuun vaalijärjestelmäuudistuksen jälkeen. Ranskassa äänestysprosentti tosin nousi niihin ainoihin vaaleihin, joissa uudistus oli voimassa. Tarkastelussa on kuitenkin huomioitava, että äänestysprosentit ovat olleet yleisesti laskusuunnassa länsimaissa viime vuosikymmeninä, ja vaalijärjestelmäuudistusten vaikutusta äänestysprosenttiin on lähestulkoon mahdotonta eristää. On mahdollista, että joissakin maissa äänestysprosentti olisi laskenut enemmän ilman vaalijärjestelmäuudistusta.

Mielenkiintoista on, että lähtökohtana on ollut tarjota pelkän puolueäänestämisen ohella ehdokasäänen antamista. Esimerkkejä ei ole nimenomaisesti siitä, että äänestäjälle annettaisiin mahdollisuus pidättäytyä ottamasta kantaa ehdokasjärjestykseen, vaikka todennäköisesti enemmistö äänestäjistä tätä mahdollisuutta käyttäisi. Tältä osin mahdollinen muutos Suomen vaalijärjestelmään pitäisi tehdä ilman esimerkkiä siitä, mitä muutos tosiasiallisesti saa aikaan vaaleissa. Näin ollen on vaikeaa arvioida myös sitä, vähentäisikö mahdollisuus äänestää pelkkää puoluetta hylättyjä ääniä ja kuinka paljon.

Jos Suomessa harkitaan pelkän puolueäänen käyttöönottoa aluevaaleissa tai useammassa vaaleissa, päätös vaati tueksi paljon tutkimustietoa. Suomessa ei ole tehty äänioikeutettujen keskuudessa kyselytutkimuksia siitä, kuinka houkuttelevaksi pelkän puolueäänen antaminen koettaisiin, kuinka moni kokisi oman

äänestyspäätöksensä helpottuvan tällaisen option olemassaolon vuoksi ja kuinka moni haluaisi jättää väliin kokonaan ehdokasvalinnan tekemisen. Tietoa ei ole myöskään siitä, kuinka moni äänestäjä kokee nykyisen äänestämistavan alue- ja kuntavaaleissa teknisesti liian vaikeaksi, kun molemmissa vaaleissa on merkittävä äänestyslippuun ehdokasnumero, joka on aluevaaleissa nelinumeroinen ja kuntavaaleissa enimmillään kolminumeroinen. Huomionarvoista on, että vaalitavan muuttaminen voisi entisestään monimutkaistaa alue- ja kuntavaalien äänestystilannetta, erityisesti siinä tapauksessa, että kuntavaaleissa olisi pakko valita ehdokas, mutta aluevaaleissa pelkkä puolue riittäisi.

Keskeinen merkitys on myös sillä, ymmärtävätkö äänestäjät, miten vaalitulokset laskeetaan ja miten se määräytyy, jos puolueäänen mahdollisuus tuodaan ehdokasäänen rinnalle. Suomen vaalijärjestelmän yksi suurimmista eduista on sen ymmärrettävyys: tuloksen voi ymmärtää ja laskea peruskoulupohjalta, koska se on matemaattisesti yhteen- ja jakolaskua vailla monimutkaisia yhtälöitä.

Toisaalta vaakakupissa painavat äänestäjien näkemykset aluevaaleista. Kun noin puolet suomalaisista on sitä mieltä, että aluevaltuutettuja ei tarvitsisi edes valita vaaleilla, niin toimenpiteet äänen antamisen helpottamiseksi ovat harkinnan arvoisia. Lisäksi erityisesti nuoret kokevat, että alue- ja kuntavaalien samanaikaisuus on ylipäättään hankaloittanut oman ehdokasvalinnan tekemistä. Jos nuorimpien sukupolvien äänestysprosentit jatkavat muita merkittävästi matalammalla tasolla, sillä on pitkällä aikavälillä hyvin merkittäviä vaikutuksia suomalaiseen demokratiaan.

Liite 1. Raporttiin haastatellut viranhaltijat ja virkamiehet

Nimi	tehtävä	organisaatio	haastattelu-päivä	paikan päällä	etähaastattelu
Johan Nilsson	hallintopäällikkö	Inkoon kunta	21.11.	–	x
Hanna Suhonen	hallinnon suunnittelija	Kontiolahden kunta	24.11.	–	x
Annika Rauma	hallintosihteeri	Kaustisen kunta	25.11.	–	x
Rasmus Lindqvist	oikeudellinen asiantuntija	Ålands landsskapsregering	25.11.	–	x
Päivi Parviainen	keskuvaalilautakunnan pj	Kirkkonummen kaupunki	26.11.	–	x
Henri Pätsi	hallintojohtaja	Pudasjärven kaupunki	26.11.	–	x
Mirja Moilanen	hallintosihteeri	Pudasjärven kaupunki	26.11.	–	x
Maiju Tervaniemi	hallintosihteeri	Tervolan kunta	27.11.	–	x
Ulla Liikamaa	hallintosihteeri	Kolarin kunta	28.11.	–	x
Arto Jääskeläinen	vaalijohtaja	Oikeusministeriö	1.12.	x	–
Johanna Suurpää	osastopäällikkö	Oikeusministeriö	1.12.	x	–
Niklas Wilhelmsson	yksikön päällikkö	Oikeusministeriö	1.12.	x	–
Hanna Jokilehto	hallintosihteeri	Ilmajoen kunta	9.12.	–	x
Eeva-Kaisa Karhu	hallinnon esihenkilö	Utajärven kunta	15.12.	–	x

Lähteet

- Aldashev, G. & Mastrobuoni, G. (2019), Invalid Ballots and Electoral Competition. *Political Science Research and Methods* 7(2), 289–310. <https://doi.org/10.1017/psrm.2016.36>.
- Andersen, D. (2023), Crowded Out: The Effects of Concurrent Elections on Political Engagement, Candidate Evaluation, and Campaign Learning in the United States. *Representation*, 60(2), 325–344. <https://doi:10.1080/00344893.2023.2261450>.
- Augenblick, N. & Nicholson S. (2016), Ballot Position, Choice Fatigue, and Voter Behaviour. *The Review of Economic Studies* 83(2), 460–480. <https://doi.org/10.1093/restud/rdv047>.
- Berg, L. & Oscarsson, H. (2015), *20 år med personval*. Rapport 2015:3, Valforskningsprogrammet, Statsvetenskapliga institutionen. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Borg, S. (1997), Puolue- ja ehdokasvalintojen piirteitä vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleissa. Artikkeliteoksessa *Kunnallisvaalit 1996*. Helsinki: Tilastokeskus Vaalit 1997:2, 42–49.
- Borg, S. (2022), *Kansanvaltaa koronan varjossa. Tutkimusraportti vuoden 2021 kuntavaaleista*. Kunnallisan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 113. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Borg, S. (2023), *Aluevaalitutkimus 2022. Tutkimus Suomen ensimmäisistä aluevaaleista*. Kunnallisan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 116. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Borg, S. (2024), ”Äänestysaktiivisuus ja suhtautuminen äänioikeuden käyttöön”, teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella. Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: oikeusministeriö, 106–123.
- Cantoni, E., Gazzè, L. & Schafer, J. (2021), Turnout in Concurrent Elections: Evidence from Two Quasi-Experiments in Italy. *European Journal of Political Economy* 70:102035. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2021.102035>.
- Chang, E.C. (2005), Electoral Incentives for Political Corruption under Open-List Proportional Representation. *The Journal of Politics* 67(3), 716–730. <https://doi.org/10.1080/00344893.2023.2261450>.
- Chiaromonte, A. (2015), The unfinished story of electoral reforms in Italy. *Contemporary Italian Politics* 7(1), 10–26. <https://doi.org/10.1080/23248823.2014.1002244>
- Eduskunta (2015), *Eduskunnan kirjelmä EK 14/2015 vp L JL 1/2015 vp*. Lepäämässä oleva ehdotus laiksi Suomen perustuslain 25 §:n muuttamisesta (HE 55/2014 vp).

- Euroopan neuvosto (2025), *County and municipal elections in Finland (13 April 2025)*. Congress of local and regional authorities.
- Fatke, M. & Heinsohn T. (2017), "Invalid Voting in German Constituencies". *German Politics* 26(2), 273–291. <https://doi.org/10.1080/09644008.2016.1194398>.
- Goldey, D.B. & Johnson R.W. (1986), The French General Election of 16 March 1986. *Electoral Studies*, 5(3), 229–252. [https://doi.org/10.1016/0261-3794\(86\)90013-2](https://doi.org/10.1016/0261-3794(86)90013-2).
- Gudžinskas, L. & Jonutis K. (2024), *Unequal Democracies: Who does (not) have a seat in the Lithuanian parliament?* Friedrich-Ebert Stiftung. Wien: FES Regional Office for International Cooperation Democracy of the Future.
- Hermansson, J. (2015). "The Election System", teoksessa Pierre J. (toim.), *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Oxford: Oxford University Press, 103–114. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199665679.013.6>.
- IDEA (2025), Voter Turnout Database. https://www.idea.int/data-tools/data/question?question_id=9117&database_theme=293.
- Ijäs A., Kujanpää H., Savolainen J. & Sunell I. (2025), *Alue- ja kuntavaalit 2025 Vaalipalvelun loppuraportti*. Helsinki: oikeusministeriö.
- Indriðason, I.H. & Kristinsson G.H. (2015), Primary Consequences: The Effects of Candidate Selection through Party Primaries in Iceland. *Party Politics* 21(4), 565–576. <https://doi.org/10.1177/1354068813487117>.
- Jääskeläinen, A. (2017), *Lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle kuulemiseen 29.9.2017*. Helsinki: oikeusministeriö.
- Kaartinen, J. & Westinen, J. (2024), *Eriytynyt Suomi. Suomi-käsikirja 2024 – tilastollisia analyysejä Suomen alueellisesta jakautumisesta*. Helsinki: Taloustutkimus. eriytynyt-suomi-ka-cc-88sikirja-2024.pdf.
- Kauppinen, T. & Karvonen, S. (2014), "Hyvinvoinnin puutteet asuinpaikan maaseutu- maisuuden mukaan", teoksessa Vaarama, M., Karvonen ym. (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 80–97
- Kuntaliitto (2025), *Ahvenanmaan kunnat ja itsehallinto*. <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/tietoa-kunnista-ja-kuntayhtymista/ahvenanmaan-kunnat-ja-itsehallinto>.
- Lee, H.N. & Song B.K. (2023), Misleading Ballot Positions and Invalid Votes. *Journal of East Asian Studies* 23(2), 347–355. <https://doi.org/10.1017/jea.2022.38>.
- Lehtinen, J. & Sipilinen J. (2024), *Suomen aluevaalit 2022. Vaalivälähdykset-sarja*, Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortio. <https://www.vaalitutkimus.fi/suomen-aluevaalit-2022/>.
- Leininger, A., Rudolph, L. & Zittlau, S. (2018), How to Increase Turnout in Low-Salience Elections: Quasi-Experimental Evidence on the Effect of Concurrent Second-Order Elections on Political Participation. *Political Science Research and Methods* 6(3), 509–526. <https://doi.org/10.1017/psrm.2016.38>.

- Lysek, J. & Kouba K. (2022), The Unintended Costs and Unfulfilled Promises of Concurrent Elections: A Natural Experiment on Turnout and Invalid Voting. *East European Politics and Societies* 36(3), 753–779. <https://doi.org/10.1177/0888325421989804>.
- Martinaitis, Z. (2012). Explaining Electoral Reforms in Lithuania. *Journal of Baltic Studies* 43(3), 389–400. <https://doi.org/10.1080/01629778.2012.654623>.
- Miles, M. R. & Mullinix, K.J. (2021), (Un)Informed Voting? A Test of Compulsory Voting Feedback Effects. *Policy Studies Journal* 49(1), 219–241. <https://doi:10.1111/psj.12366>.
- Nawara, S. P., & Bailey, M. (2021), Scandal-ridden campaigns: the relationship between cognitive load and candidate evaluation. *The Social Science Journal*, 62(1), 57–74.
- Nord, M., Altman D., Angiolillo F., Fernandes T., Good God A. & Lindberg S.I. (2025), *Democracy Report 2025. 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped*. Gothenburg: V-Dem Institute: Department of Political Science, University of Gothenburg.
- Oikeusministeriö (2023), *Kansallinen demokraatiohjelma 2025 – Seurantaraportti Hallituskauden 2019–2023 toimenpiteet ja vaikuttavuuden arviointi*. Helsinki: oikeusministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-647-7>.
- Oikeusministeriö (2025a), *Muistio vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien toimittamisesta*. 5.6.2025 VN/12182/2025. Helsinki: oikeusministeriö. <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/Muistio%20vuoden%202025%20alue-%20ja%20kuntavaalien%20toimittamisesta.pdf/93f933aa-19e1-eace-f29c-e388aa1d6742/Muistio%20vuoden%202025%20alue-%20ja%20kuntavaalien%20toimittamisesta.pdf?t=1754638106549>
- Oscarsson, H. & Holmberg S. (2017), *Swedish Voting Behavior*. Göteborg: Göteborgs universitet. <https://www.gu.se/sites/default/files/2020-06/2017%201%20Oscarsson%20%26%20Holmberg%20Swedish%20Voting%20Behavior.pdf>.
- Paananen, H., Heikkilä, M., Jäntti, A. & Haveri, A. (2024), *Hyvinvointialueiden aluevaltuustojen rooli aluevaltuutettujen näkökulmasta*. Policy Brief 2024:12. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja.
- Pachón, M., Carroll, R. & Barragán H. (2017), Ballot Design and Invalid Votes: Evidence from Colombia. *Electoral Studies* 48, 98–110. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2017.05.005>.
- Pierzgalski, M., Górecki, M.A. & Stępień P. (2020), Ballot Paper Design and Vote Spoiling at Polish Local Elections of 2014: Establishing a Causal Link. *East European Politics and Societies and Cultures* 34(3), 611–636. <http://doi.org/10.1177/0888325419874427>.
- Power, T.J. & Garand J.C. (2007), Determinants of Invalid Voting in Latin America. *Electoral Studies* 26(2), 432–444. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2006.11.001>.

- Rapeli, L. & Borg, S. (2016), "Kiinnostavaa mutta monimutkaista: tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen". teoksessa Grönlund, K. & Wass, H. (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: oikeusministeriö, 358–378.
- Raunio, T. (2005), "Finland: one hundred years of quietude", teoksessa Gallagher M. & Mitchell P. (toim.), *The politics of electoral systems*. Oxford: Oxford University Press.
- Reed, S.R. (2005), "Japan: Haltingly Towards a Two-Party System", teoksessa Gallagher, Michael & Paul Mitchell (toim.), *The Politics of Electoral Systems*. Oxford University Press, 277–294. <https://doi.org/10.1093/0199257566.003.0013>.
- Saikkonen, P., Karvonen, S. & Kestilä, L. (2022), "Monimuotoinen hyvinvointi ja muuttuva hyvinvointivaltio", teoksessa Karvonen, S., Kestilä, L. & Saikkonen, P. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 352–361.
- SCB (2022), Allmänna val, valresultat. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valresultat/>.
- Schoultz, Å. von (2018), Electoral Systems in Context: Finland, teoksessa Herron, E. S., Pekkanen, R. J. & Shugart, M. S. (toim.), *The Oxford Handbook of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, 601–626.
- Schoultz, Å. von, Järvi, T., Mattila, M. (2020), "Edustuksellisuuden henkilökohtainen ulottuvuus – puoluejohtajat ja ehdokkaat", teoksessa Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: oikeusministeriö, 169–195.
- Schoultz, Å. von, Rapeli, L. & Söderlund, P. (2022), *Aluevaalitutkimus 2022* [data]. Dataversio 1.0 (2024-09-10). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd3825>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3825>.
- Spáč, P., & Zagrapan, J. (2025), Same rules, different importance: the impact of concurrent elections and complexity on invalid voting. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/17457289.2025.2513297>.
- Svenska valforskningsprogrammet (2019), *Faktablad om EU-val*. https://www.gu.se/sites/default/files/2020-04/Faktablad%20om%20EU-val%202019_8%20Person-r%C3%B6stning%20vanligare%20i%20val%20till%20Europaparlamentet.pdf.
- Tanner, L., Saarni, S., & Nykänen, E. (2025), Hyvinvointialueen itsehallinnon rajoilla. Miten oikeus riittäviin terveyspalveluihin rajaa hyvinvointialueen paikallista itsehallintoa? *Lakimies*, 123(2), 254–281.
- THL (2024), *Palvelut ja sukupuoli*. <https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi-ja-terveys/palvelut-ja-sukupuoli>.
- Tilastokeskus (2023), *Entistä useampi nainen työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa vuonna 2023*. <https://stat.fi/julkaisu/clmfzmis3shxj0bw3fpjlbjxn>.
- Tilastokeskus (2025a), *Tilastotietokanta, kuntavaalit*. <https://stat.fi/julkaisu/cmb50ffpjj9fg07vva4vwd9h2>.

- Tilastokeskus (2025b), Tilastotietokanta, aluevaalit. https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__alvaa/?tablelist=true
- Tilastokeskus (2025c), *Väestörakenne*. <https://stat.fi/tilasto/vaerak>.
- Vowles, J. (2005), New Zealand: "The Consolidation of Reform?", teoksessa Gallagher, M. & Mitchell P. (toim.), *The Politics of Electoral Systems*. Oxford University Press, 295–312. <https://doi.org/10.1093/0199257566.003.0014>.
- Westinen, J. & Borg, S. (2016), "Itä-Suomen vaaliuudistuksen vaikutukset", teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: oikeusministeriö, 200–223.
- Westinen, J., Kestilä-Kekkonen E., Sipinen, J. & von Schoultz, Å. (2026), Alue- ja kuntavaalitutkimus 2025. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö. (*hyväksytty julkaistavaksi*).
- Yle (2025), *Vaaliasiantuntija Sami Borg lyö pöytään ehdotuksen, jotta suomalaiset äänestäisivät enemmän – iso muutos*. <https://yle.fi/a/74-20154961>.
- Ålands landskapsregering (2023), *Lagtings- och kommunalval 2023*. <https://www.valresultat.ax/2023/lagtingsval>.
- ÅSUB (2008), *Statistisk årsbok för Åland 2008*. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå
- ÅSUB (2012), *Statistisk årsbok för Åland 2008*. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå
- ÅSUB (2016), *Statistisk årsbok för Åland 2008*. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå
- ÅSUB (2020), *Statistisk årsbok för Åland 2008*. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå
- ÅSUB (2024), *Statistisk årsbok för Åland 2008*. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-0990 (PDF)
ISBN 978-952-400-488-6 (PDF)